



ТҮЙТКІЛ

Ақтөбеде төтенше жағдай жарияланды. Өзен-көл тасып жергілікті тұрғындардың баспанасын шайып кетті. Суға кеткен үйлердің тұрғындары қауіпсіз жерге көшірілді. Қарғалы өзені сағасындағы екі бірдей ауылдың бірнеше үйі суға кетіп, 400-ден аса тұрғын қауіпсіз жерге жеткізілді. Бүгінде суға кету қаупі бар деген ауылдарда төтенше жағдай қызметкерлері күні-түні күзетте.

АЙТЫП КЕЛГЕН

АПАТ

Мәулен
ӘШІМБАЕВ,
Мәжіліс депутаты:

«Жыл сайын әкімдер «Біз дайынбыз, барлығын жасап жатырмыз», – деп баяндама жасайды. Бірақ осындай жағдай жылда қайталанатын. Неге осылай болды? Бұған кім кінәлі? Не жасалмады деген мәселелерді арнайы әкімдермен бірге жиын өткізіп, Парламентте көтеруді жоспарлап отырмыз. Осы мәселемен біздің комитет (Халықаралық істер, қорғаныс және қауіпсіздік комитеті – ред) айналысатын болады. Қазіргі ең негізгі мәселе – осы жағдайды тұрақтандыру. Мемлекеттік органдар, әкімдер жұмыс жасап, зардап шеккен халыққа әлеуметтік көмек көрсету қажет. Осындай жағдайларды болдырмаудың нақты бір жүйесін қалыптастырсақ дейміз»



ҚУРАЙЛЫНЫҢ ХӘЛІ ҚАНДАЙ?

Елек өзенінің жағасында орналасқан Қурайлы ауылының төрт үйі су астында қалып, тауықтары суға кеткен. Ауылды аралап, тұрғындармен сөйлестік. Айбек есімді азамат Ақтөбенің жаппай суға кетуін уақытында тиісті жұмыстың жасалмауымен байланыстырады. Ол «Елек өзені екі шақырым жерде тиіп тұр. Ала қыстай қар қалың жауды. Біздің бала кезімізде де қазіргіден көп қар түсетін. Бірақ қар түгел ерімей тұрып, ерте көктемде артық қарды ағызып жіберетін. Биыл олай жасаған жоқ. Соның кесірінен міне, үйімізді су шайды. Балаларымның барлығын қалаға

туыстарымның үйіне жібердім. Өзім осы үйімді айналшықтап жүрмін. Үйдің іші суға белуардан толып тұр. Азын-аулақ малымды ауылдың биіктеу тұсына орналасқан үйлерге апарып тастадық. Тауықтарды біртіндеп құтқарып жүрмін», – дейді. Әлі де сел қаупі болғандықтан, тұрғындар ауыл айналасына топырақ үйіп жатыр. Қурайлы ауылының тағы бір тұрғыны Аннаның су тасқынынан қорасы түгел қирап қалыпты. Дегенмен тәртіп сақшылары дер кезінде ескерткендіктен, алдын ала барып, мектепке паналаған. Аннаның сөзіне сенсек, мұндай жағдай соңғы 15 жылда бірінші рет болып тұр. Қазіргі таңда Қурайлы ауылының мектебі су тасқынынан

зардап шеккендерді қабылдайтын орын ретінде бекітілген. Бұл мектептің шаруашылық менгерушісі Айгүл Аманбаеваның айтуынша, Қурайлы орта мектебі жүз адамға дейін қабылдауға дайын. Ал өзін таныстырғысы келмеген әкімдік қызметкері Қурайлы ауылының әкімі ауырып жатқанын айтты. Оның орнына әкімнің орынбасары жағдайды бақылауда ұстап отыр.

(Жалғасы 3-бетте)

4

ЖАСТАР
hӘМ
БАСПАНА

ТҮРКИЯНЫҢ
ҚИЫН
ӨТКЕЛІ

ГЕОРГИЙ
ЛЕНТАСЫН
ТАҚПАЙДЫ

ҚАЗАҚЫ
ҚАЛЖЫҢНЫҢ
СЕРКЕСІ

9

БИРЖАМЕТР



МҰНАЙ (brent)

52,91



DOLLAR

312,5

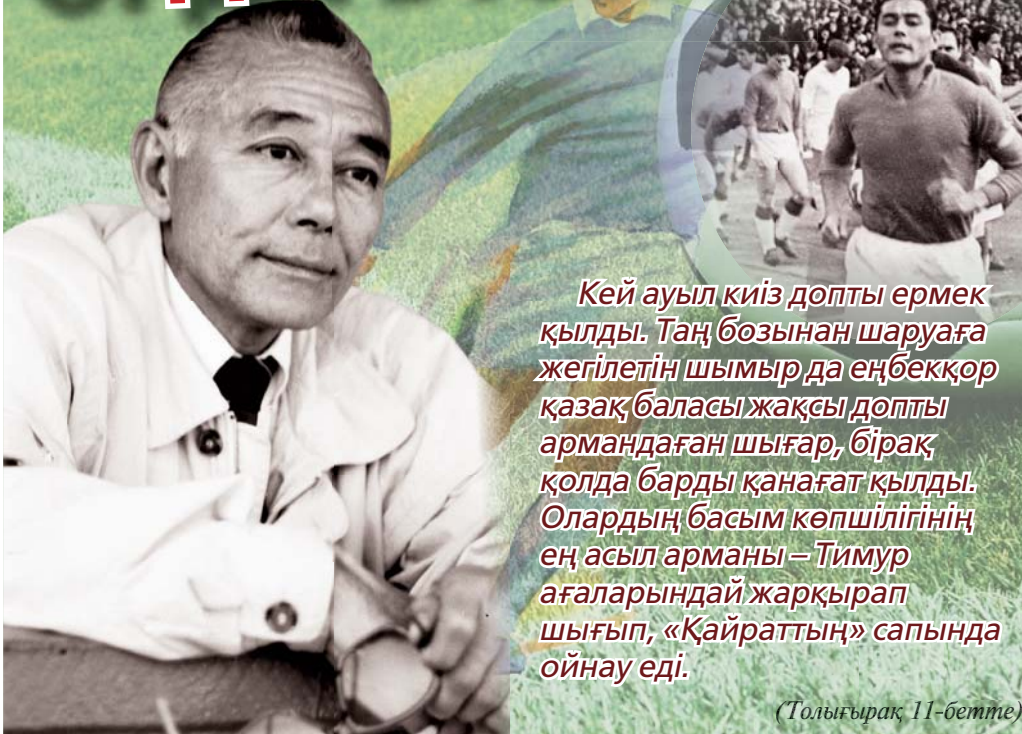


EURO

337

САҢЛАҚ

ОН ТОҒЫЗДА ОРДА БҰЗҒАН



Кей ауыл киіз допты ермек қылды. Таң бозынан шаруаға жегілетін шымырда еңбекқор қазақ баласы жақсы допты армандаған шығар, бірақ қолда барды қанағат қылды. Олардың басым көпшілігінің ең асыл арманы – Тимур ағаларындай жарқырап шығып, «Қайраттың» сапында ойнау еді.

(Толығырақ 11-бетте)

EXPO
2017
ASTANA
FUTURE ENERGY

ЕУРАЗИЯ ЖҮРЕГІНДЕ

ЖИІРЕК ҰШАМЫЗ

Біз Лондон, Санкт-Петербург, Новосибирск, Екатеринбург, Омбы, Тбилиси және Бішкек қалаларына ұшу жиілігін маусым айынан бастап арттыратынымыз жайлы қуана хабарлаймыз. Жазғы демалысыңызды бүгіннен бастап жоспарлаңыз.

air astana



airastana.com

Билік



«Халқымыздың арасына теріс діни ағымдарды енгізу бізге сырттан ықпал етудің бір тәсілі болып саналады. Соңғы уақытта осындай үрдіс байқалып отыр. Біз мемлекеттігімізге қауіп төндіретін кез келген құбылыспен күресуге тиіспіз». Бұл туралы Елбасы осы аптада Қазақстан Мұсылмандары діни басқармасының өкілдерімен кездескенде айтты. Мемлекет басшысы Қазақстан халқының өмірінде діннің ерекше рөл атқаратынын атап өтіп, мемлекет тарапынан діни қарым-қатынастарды реттеу үшін қабылданып жатқан шараларға тоқталды.

жайын ойластыру қажет. Мемлекет басшысы «Оқыған имам ғана дұрыс білім бере алады. Ол өз дінін терең танып, өзге діндердің ерекшеліктерін зерттеп, басқа да білімдерді игерген адам болуға тиіс. Имамдар шешендік өнерді, адам психологиясын меңгерген идеологтарға айналуы керек. Діни сауатсыздығының нәтижесінде жастарымыз сақал қойып, шалбарының балақтарын қысқартып тастайды. Қара көйлек киіп, беті-аузын тұмшалаған қыздарымыздың қатары көбейді. Бұл біздің дәстүрімізге де, халқымызға да жат. Бұған заңнамалық деңгейде тыйым салу мәселесін пысықтау керек. Қазақ кара киімді қаралы кезде ғана киеді», — деді. Нұрсұлтан Назарбаев казак мәдениетінің тарихына, казак әйелдерінің дәстүрлі киіміне тоқталып, кара киім мен дін арасында ешқандай байланыс

БІЗДІҢ ДӘСТҮРІМІЗГЕ ЖАТ

Мемлекет бұл мәселеге ерекше көңіл бөліп отыр. Проблемаларға талдау жасап, осы салаға қолдау көрсететін арнаулы министрлік құрылды. Президент «Жақында мен тарихи және рухани байлығымызды сақтай отырып, оны арттыру, сананы жаңғырту қажеттігі туралы мақала жарияладым. Патриотизм, отанды сүю, ел ішіндегі және өңірлердегі тұрақтылық — біздің болашағымыз. Сол үшін біз бірлесе жұмыс істеуге тиіспіз, — деді. Нұрсұлтан Назарбаев цифрлық технологиялар дамыған дәуірде еліміз өзінің ұлттық құндылығын, мәдениеті мен салт-дәстүрін сақтауға тиіс екенін айтты. Сондай-ақ Елбасы деструктивті діни ағымдарға қарсы күрес жүргізу қажеттігіне назар аударды. Қазақстанның аумағы ұлан-байтақ және табиғи қазба байлық пен ресурстарға бай екені баршаға белгілі. Осының бәріне қызғанышпен қарайтындар да бар. Олар — бізге қастық ойлап, қоғамымыздың ынтымағын бұзуға тырысушылар. Сондықтан имамдардың алдында зор міндет тұр. Мемлекет басшысы Қазақстан мұсылмандары дәстүрлі түрде ханафи мазхабын ұстанатынын, исламның осы бағытының негізін түсіндіруге машықтанған мамандар даярлау қажеттігін атап өтті. Бүгінде Қазақстан Мұсылмандары діни басқармасында 3800 имам жұмыс істейді. Олардың жартысы діни сауаттылықты арттыру курсынан өткен. Алайда мұның жеткіліксіз екенін айта кеткен жөн. Бізге осы салада жұмыс істейтін имамдар мен мамандардың білім деңгейін арттыру

жок екенін айтты. Президент «Егер жастарымыз халқымызға жат уағыздарға ерсе, мемлекетіміздің болашағы не болмақ? Біз бұған жол бермейміз. Тәуелсіз Қазақстанның болашағы жарқын, ұлтымыз тату болып, еліміз зайырлы мемлекет ретінде одан әрі дамуға тиіс. Біз өзіміздің игі мақсатымызға қарсы шыққандарға көне алмаймыз. Бұл — мемлекеттік аппараттың ғана емес, барша Қазақстан халқының, оның болашағының мүддесі», — деді. Елбасының айтуынша, нағыз мұсылманды китен киімінен емес, ішкі иманынан таниды. Кімнің жүрегінде сүйіспеншілік болса, соның иманы бар. Біз өркениетті әлемге қарай қадам басып, ғылым мен білім есігін ашуымыз қажет. XVIII-XIX ғасырларға дейін мұсылман дүниесі бүкіл әлемде көшбасшы болды. Ол ғылымның қайнар көзі, философтардың, дәрігерлер мен жазушылардың отаны болды. Қазір біз бұл жағынан көшбасшылық орнымыздан айырылып қалдық. Бүгінде азаматтарымыз интернет арқылы түрлі мәлімет алады. Осылайша, дәстүрлі емес ағымдардың да уағызын тындап жүр. Ол үшін түрлі әдіс пен технология қолданылуда. Біз де олармен күрес жүргізу үшін ақпараттық технологияларды қолдануымыз керек. Елбасы қажет болған жағдайда, мемлекет Қазақстан Мұсылмандары діни басқармасына қолдау көрсетуге дайын екенін атап өтті.

(Өз тілшіміз)

Әлеумет.т⁰

Ақтөбедегі жағдай қатты алаңдатып отыр. Қайырымды жандар қолдан келген көмекті көрсетіп жатыр. Өткен жылы Қарағанды облысына киім-кешек, азық-түлік тиеген екі «КамАЗ» жіберген жетісулық азаматтар да бұл жолы бей-жып қарап отырған жоқ. Көп болып көмектесерміз-ау. Бірақ жылда судың астында қала береміз бе? Оның алдын алуға болмай ма? — деген сұрақ көптің көкейінде тұрғаны анық.

алып береді, жағдайынды жасайды. Дұрыс істемейсің бе, онда — жолың болсын!

Әкімімді мақтайын деп тұрғам жоқ. Ол кісі менің мақтауыма мұқтаж да емес. Қос өзеннің ортасында тұрған талдықорғандықтар көктемде тыныш ұйықтаса, ол — атқарушы биліктің алдын ала жоспарлап, арналарды ашып, қапталын бекітіп сақалай-сай тұруының арқасы екенін көре тұра айтпасқа болмайды. Тура

БЕЙҚАМ БОЛСАҢ...

Әрине, табиғаттың алапат күшіне ешкім қарсы тұра алмасы белгілі. Алайда соңғы жылдардағы су тасқыны арнасынан асып, тұрғын үйлерді басып қалғанына жергілікті атқарушы биліктің бейқамдығы себепкер екенін мамандар жақсы біледі. Әкім-қаралардың жүйелі жұмыс істемеуі, алдын ала жоспарламауы, қауіпті біле тұра қам жасамауы, болашақты бағдарламай бүгінгі күннің мәселесімен ғана бас қатыруы — осындай жағдайға әкеліп отыр. Ол болашақта қайталана береді.

Мен қызмет барысына орай апта сайын облыс әкімінің жиналысына қатысамын. Шыны керек, басында ұнамайтын. Өйткені, Баталов ешкімді аямайды. Бетін бар, жүзін бар, басың бар, жасың бар демейді. Жұмысына салғырт қарағанның бәрін жұрттың алдында сойып салады. Жазықты болғандықтан бастары салбырап, ұнжырғасы түсіп тұрған ел ағаларын көріп, кейде аяп кетесін. Бірде өзіне айттым да: елге неге ұрса бересіз? — деп.

— Әй, Бейсен! Сен не білесің? Талап етпесен жұмыс қалай жүреді? Ел бәрін біліп, көріп отыр. Елбасы бізге сеніп отыр. Біз соны ақтамасақ, позор емес пе?! Сосын, айтшы, кімге кінәсіз, жазықсыз ұрыстым? Мен оларды жұмыстан кетірейін демеймін. Ширасын деймін. Білмесе, үйренсін. Ел алдындағы жауапкершілігін сезінсін деймін» — деп өзіме шұқшия қаралы. Әкімнің әділдігін мойындамасқа амал жоқ. Жұмысыңды жақсы атқардың ба, сенен жақсы адам жоқ. Арқаннан қағады, атағын

қаланың іргесінде ағып жатқан «күндіз күміс, түнде алтын» деп әспеттейтін Қараталымыз 4-5 жыл бұрын асау мінез танытып, іргесіндегі Еркін ауылы мен Резиденцияны басып кететіндей қаһарланған. Сонда марқұм Сәкен Жылқайдаров бастаған қала басшыларының түнімен арпалысып, судың бетін қайтарғанына, оны жұрттың сезбей қалғанына да куә болған едім.

Осы Қаратал өзені бұрында көктемде төмендегі ауылдарды басып, жайылып кететін. Соған екі жыл бұрын арнайы ауыр техника алдырып, бөленбай шақырым терең канал қазып, су бүгінде емін-еркін Балқашқа құйылып жатыр. «Бір өкпен екі қоянды алды» деген осы. Біріншіден, көктемде ауыл тұрғындары тыныш ұйықтайды. Екіншіден, Балқаштың көлі толып келеді. Үшіншіден, осы каналдардың арқасында біздің жігіттер алысқа бармай, Талдықорғанның іргесінен балық аулайтын күнге жетті.

«Жүйелі, жоспарлы жұмыс істеуді Баталовтан үйренсін» десем, басқа әкімдер ренжіп жүрер. Бірақ табиғатқа жаба бермей, апаттың алдын алуды қарастырса деген ой ғой біздікі.

Бейсен ҚҰРАНБЕК,
журналист

АПТАНЫҢ АЙТАРЫ

300

млн теңге.

Балаларға кітап сатып алуға жұмсалатын қаржы

3

млн теңге.

Су тасқынынан зардап шеккендерге арналған қорға жиналған ақша

2

млн теңге.

Қарағандылық «Шахтер» клубының футболшысын тонап кетті

Сөз-Жебе

Мұрат Бақтиярұлы,
Сенат депутаты:

«Өткен жылы Қытай шекарасында елімізден барған құны 12 миллион доллар тұратын 1,5 тонна контрабандалық мүйіз тәркіленді. Айта кету керек, еліміздегі қара базарда жас киік мүйізінің 1 келісі 10-100 мың теңге аралығында болса, Қытайда ол 3-10 мың доллар шамасында бағаланады. Мамандардың айтуынша, бір келі мүйіз алу үшін 6-7 киікті өлтіру керек. 1 тонна мүйіз алу үшін 7 мың жануарды ату қажет. 10 тонна мүйіз жинау үшін 60-70 мың киікті қыру керек деген сөз. Бұл неткен жауыздық?»

(Депутаттық сауалынан)

Мәселенің мәні

Астанада жөндеуді қажет ететін жолдардың жартысына жыл сайын қаражат жетпей қалады. Бұл туралы Астана қаласы автомобиль жолдары басқармасының басшысы Болат Сәулебаев хабарлады.

Оның айтуынша, жыл сайын елордала 80-90 шақырым жолды жөндеу қажет. Бірақ қаржының тапшылығынан 40 шақырым ғана жөнделеді. Сол жөндеуден өткен жол тәулігіне 7 мың көлік жүретін болса, 5 жылға шыдайды. «ҚазАқпарат» хабарлағандай, Астанада тәулігіне 30 мың көлік жүреді. Оның мәліметі бойынша, қаладағы жолдардың жалпы ұзындығы 1049 шақырымды құрап отыр. Бұның алдында хабарлағанымыздай, EXPO-2017 халықаралық көрмесіне дайындық барысында Астана қаласындағы жол жөндеу жұмысына 3,5 миллиард теңге бөлінді.

ЖОЛ 5 ЖЫЛҒА ШЫДАЙДЫ

БӘРЕКЕЛДІ!

Бүгінде мемлекеттік бағдарлама аясында пәтер алатындар үшін алғашқы жарнаның көлемі 50 пайыздан 30 пайызға төмендетілді. Қазіргі кезде оны 15 пайызға дейін түсіру мәселесі қаралып жатыр.

АЛҒАШҚЫ ЖАРНАҒА КӨМЕКТЕСЕДІ

Бұл туралы инвестициялар және даму министрлігі құрылыс және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері комитетінің төрағасы Мархабат Жайымбетов хабарлады.

Ол бүгінде мемлекеттік қызметкерлерге алғашқы жарнаны, яғни ақшаның 30 пайызын құюға көмектесу мүмкіндігі қарастырылып жатқанын айтты. Бұл шамамен 2,5-3 миллион теңге. Комитет басшысының сөзіне сенсек, қазір 428 мың адам кезекте тұр. Соның 187 мыңы — мемлекеттік қызметкер. Ондай көмек мемлекеттік орган, болмаса мемлекеттік кәсіпорынның табысы мен қаржылық жағдайына байланысты көрсетілмек.

Манап КӨБЕНОВ,
Сенат депутаты:

«Бүгінгі күні балаларға арналған қазақ тіліндегі әдебиеттің жағдайы сын көтермейді деп айтуға болады. Дүкен сөресінен мемлекеттік тілдегі балаларға арналған кітаптарды да таппайсың. Ертең соңымыздан кітап оқымаған ұрпақ қалдырмау үшін бұл мәселені бүгін шешкен жөн деп санаймын. Қызықты, мағыналы кітаптың жоқтығын қалай түсінуге болады? Балаларға арналған кітаптың жағдайы қашан түзеледі?»

Сауалы

Аптаңың

Жауабы

Арыстанбек МҰХАМЕДИҰЛЫ,
мәдениет және спорт министрі:

«Бұл шындық. Осы заң («Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мәдениет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР заңы-ред) арқылы арнайы шығармаларға тапсырыс беру мүмкіндігін алатын боламыз. Заң қабылданғаннан кейін балаларға арналған жеке шығармаларға тапсырыс бере аламыз. Дегенмен, қазірдің өзінде «Атамұра», «Аруна», «Алматы кітап» сынды баспалардың балаларға арналған қазақ тіліндегі әдемі кітаптары бар»

БОЛАШАҚҚА БАТЫЛ ҚАДАМ



Георгий Кан: «Ел Президентінің «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласын зер салып оқып шықтым. Мемлекет басшысы елдің бүгінгі мен болашағы туралы ой толқындарын қуатты сезім ағысымен жүректен өткізе отырып, толғана, тебірене сыр шерткенде танданасын. Оның Отанға, елге, ұлттық құндылықтарға деген сүйіспеншілігі сүйсінетеді», – деді.

Оның айтуынша, мақаладағы «Мәдени мұра» аясында айтылған ойлари Отаныңа деген ыстық ықыласы нығайта түседі. Тәуелсіздіктің нығаюы, дамыған елге айналуымыз үшін отандастарымыз алға батыл қадам басып, жоғары технологияларды меңгеруі, концептуалды жобаларды ілгерілетуі маңызды. Мақалада көтерілген латын әліпбиі туралы ойың да, елді жана өзгерістер белесіне бастары анық. Дүйім жұрт жана әліпбиі арқылы әлемдік өзгерістер көшіне еркін араласа алады. Бұл бағытта арнайы бағдарлама, әдістеме, әліпбидің өзіндік стандарты әзірленетін болады. Елімізді өркеніет көшінің алдына бастайтын жана бастама қашанда көпшіліктің қолдауына ие.

Ол «Рухани жаңғыру ұлттық кодты сақтаумен бірге, ұлттық бірегейлікті сақтауды да талап етеді. Елбасы айтқандай, ұлттық салт-дәстүріміз, тіліміз бен музыкамыз, әдебиетіміз, жоралғыларымыз, жалпы ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі қалуы тиіс» деді.

Елбасының бағдарламалық мақаласына ҚХА кеңесінің мүшесі «Барбанг» күрд бірлестігінің жетекшісі Князь Мирзоев, КХА төрағасынң орынбасары Қазбек Мамсұров, Қазақстан орыс мәдени орталығының жетекшісі Всеволод Лукашов өз ойын ортаға салды.

Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласының тарихи мәні саяси реформа мен экономикалық жаңғыру бағдарламасын қазақстандық қоғамды және әр отандасымызды рухани жаңғырту арқылы жалғастырады. Тек жоғары білімді және рухани бай халық қана сыртқы әсерлерді дұрыс қабылдап, оған жауап бере алады. Сондықтан да мақала қоғамдық-саяси және мәдени-ағартушылық жобалар ретінде бірқатар шаралардан тұратыны өте маңызды.

Жиынға қатысқан, Қазақстанның Еңбек Ері, ұстаз Аягүл Миразова «Бүгінгі жиын Елбасы мақаласына тікелей байланысты болып отыр. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» жан-жақты талдау, оны қалай іске асырудың жолдарын қарастыруға бағытталған. Әрине, бұл жиынның берері өте мол. Өйткені біздің еліміз көпұлтты мемлекет. Осында жиналған әрбір ұлттың өкілі, яғни ассамблея мүшелері өздерінің ойын ортаға салып, оны іске асыру жолының басталып кеткендігі көңілді қуантады. Жас ұрпаққа, жастарға айтылған әрбір ой олардың бойына сіңіретін ой-санасының өзгеруіне, мемлекетке деген сүйіспеншілікті арттыруға үлкен әсер етеді. Әрине, оны іске асыру үшін барлығымыз атсалысуымыз керек. Туған жерге деген сүйіспеншілікті ояту отбасынан басталады. Өзім ұстаз болғандықтан, жас ұрпаққа түсіндіру ұстаздардың міндеті, тіпті борышы деп санаймын» – деген оймен бөлісті. Дөңгелек үстелге жиналған қауым Елбасы мақаласын жан-жақты талдап, саралап болашақ ұрпақтың пайдасына, өмірлік ұстанымына бағытталған айқын бағыт екенін көрсетті», – деп өз ойын аяқтады.

Мақпал НОҒАЙБАЕВА,
Алматы қаласы

Түйткіл

(Басы 1-бетте)

«БӘРІ СУҒА ЖҮЗІП КЕТПІ»

Сүт зауыты ауданында тұратын Құндыз Байтұрлиева қазір таныстарының үйін паналаған. Екі кішкентай баласын және сіңілісін ерткен келіншек суға кеткен кезде тек құжатын ғана алып үлгергенін айтады.

Апалы-сіңлілі Құндыз және Бейбіт тек төбесі ғана қалған үйін көріп, жылап жіберді. Олардың айтуынша, су тасқыны күрт басталып кеткендіктен, тіпті киетін киімін де алмаған. Қ.Байтұрлиева «Бізге су келе жатыр деп хабарлаған кезде, қымбат заттарымызды жинап, шкафқа салып қойған едік. Үйіміз құлап қалады деген ойымызға, тіпті кіріп те шыққан жоқ. Балаларды киіндіріп, құжаттарымызды ғана алып шықтық. Негізі, жылда осылай су басады. Бірақ биылғыдай топан су болмайтын. Үйімізде тоназытқыш, теледидар, диван, тігін машина, барлық қыстық киіміміз қалып еді. Бәрі суға жүзіп кетті», – дейді. Бұл ауданда біраз үйді су басты. «Госветсець» ауданында үйі суға кеткен Анар Әбілдаева әлі күнге есенгіреп жүр. Қазір тоғыз адам болып №15 мектепте тұрып жатыр.



— Отбасымызда екі зейнеткер, емшектегі бала, екі оқушы бар. Бәріміз қазір №15 мектепте тұрып жатырмыз. 14 сәуір күні су табалдырығымызға келді. Өзімізбен бірге ешнәрсе де алып шықпадық. Барлық тұрмыстық техникамы үйдің ішінде жүзіп жүр. Құтқарушыларда тек бір қайық болды.

Эвакуация кезінде тұрғындар өздерімен бірденелер алып шыққысы келіп еді, рұқсат етпеді. Өйткені, қайықта орын аз болды», – дейді тура мағынасында салы суға кеткен тұрғын.

«КӨБІСІНДЕ ҚҰЖАТ ЖОҚ»

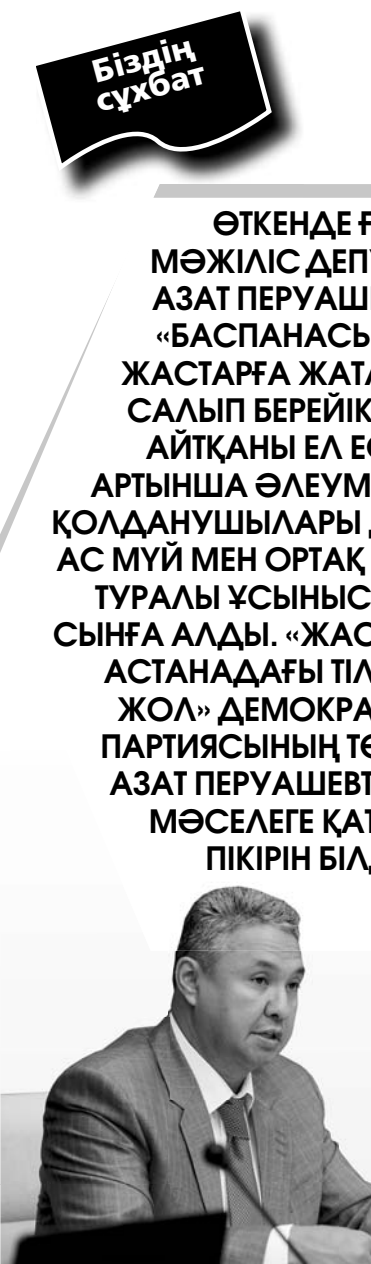
Сүт зауыты ауданында орналасқан №15 мектепте 200-ден аса адам жатыр. Күнде келіп жатқаны қаншама. Мектеп қызметкерінің айтуынша, келіп жатқандардың бәрінде бірдей құжат жоқ. Мектеп қызметкері «Сөзіне сеніп қабылдап жатырмыз дейді. Төсек-орындарын, уақытты тамақтарын бердік. Барынша жағдай жасауға тырысып бағудамыз. Ақтөбеліктерден өте көп көмек келіп жатыр. Қолдан пісірілген тағам қабылдамаймыз. Бүгін-ертен осында паналағандарды моншаға апарайын деп жоспарлап отырмыз», – дейді.

№15 мектепте жатқан Жансұлу Садырованың күйеуі инсульт алып, ауруханаға түсіпті. Үйін шатырға дейін су басқан. Ақтөбелік әйелдің айтуынша, өзінің де жүрегі сыр бере бастапты. Он жыл бұрын да үйін су басып, баспанасы құлап қалған екен. Ол кезде күйеуі қайта тұрғызыған. Қазір екінші рет инсульт ұстап, қазір ауруханада жатыр. Енді тек көмек сұрағаннан басқа амал қалмады, – деп отыр.

КӨП ТҮКІРСЕ – КӨЛ

Қазір Ақтөбеде жылу жинайтын еріктілер тобы қаптап кеткен. Бірақ барлығына бірдей сене беруге болмайды. Сондықтан қала әкімдігі жанынан ортақ қор құрылды. Онда түскен қаржының жұмсалуын қоғамдық белсенділер, БАҚ өкілдері, қоғамдық ұйым өкілдері бақылап отырады. Қазір тасқыннан зардап шеккендерге киім-кешек, азық-түлік, тұрмыстық тауар көптеп жиналған. Қала әкімдігінде өткен жиналыста ол заттарды сыйдыра алмай жатқандарын айтты. Сондықтан жер кепкенде су басқан үйлерін тұрғындарға қалпына келтіруге қаржылай көмек керек екен.

Индира КЕРЕЕВА,
Ақтөбе облысы



Азат ПЕРУАШЕВ:

Жас казак: Өткенде Алматыда журналистермен кездесу барысында отандастарымызды баспанамен қамту жайы сөз болды. Сіз бұл жағдайды билікке жеткізуге уәде беріп, үкіметке депутаттық сауал жолдалдыңыз.

Азат Перуашев: Депутаттық сауалымды журналистерге берген уәдем ғана деп түсінсек, аздап қателесеміз. Себебі біз депутат ретінде үнемі сәйлаушыларымызды қабылдаймыз. Олардың өмірімен танысып, хал-жағдайын білеміз. Алдымызға түрлі тағдырлы азамат келеді. Кез келгенінің жағдайы бізді бей-жай қалдырған емес. Қолымызда атқарушы билік болмаса да, олардың сауалын дер кезінде тиісті мекемеге жеткізіп, заң жүзінде шешілуіне жұмыс жасаймыз. Астана мен Алматыға келетіндердің ең басты мәселесінің бірі – баспана жайы. «Ауылдан келдім, құрылыста жұмыс істеймін, тапқан ақшамды пәтер үшін төлеймін. Басымда баспанам жоқ. Елімізге баламның әлде өзімнің керегім бар ма, аға?» деп келетін жас көп. Тіпті алыстан іздемей-ақ «Юго-Восток» аталып кеткен Астананың шеткі жақтарындағы коттеджде 7-8 отбасыдан тұрып жатқандар бар. «Оларға қалаға келіп нең бар, ауылында неге жатпалың?» деп тағы кінәлай алмаймыз.

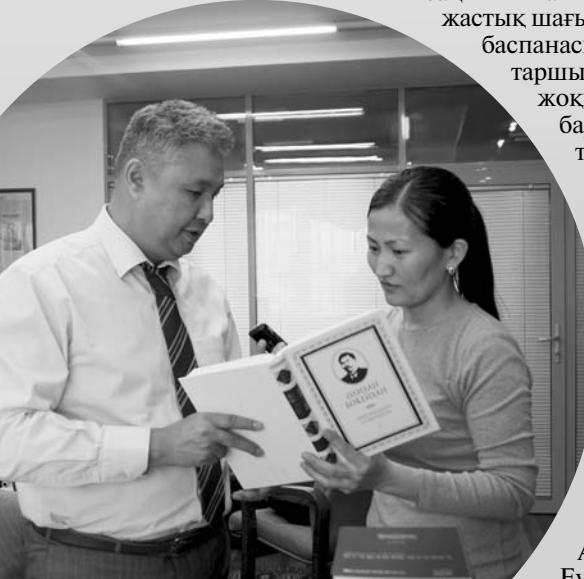
Себебі ауылда жұмыс тапшы. Әрі урбанизация – әлемдік мәселе. Егер дамыған елдердің тәжірибесіне қарасак, АҚШ, Еуропаның болсын көп болса оларда ауыл тұрғыны 10-15 пайыздан аспайды. Біздің елде бұл көрсеткіш – 45 пайыз. Осы 45 пайыздың көпшілігі – өзіміздің қарақөздер. Демографтардың болжауына сүйенсек, алдағы 10-20 жылдың ішінде осы қалған ауыл тұрғынының тең жартысы қалаға қарай көшеді. Бұл дегеніміз – 2,5 млн адам. Қазіргі кезде ауыл тұрғынының саны – 7,5 млн. Елімізде жүргізілген уақытша тіркеу кезіндегі анықталған дерек бойынша 690 мың азамат өзінің тұрғылықты мекенжайында тұрақты тұрмайды екен. «Недвижимость Казахстан» сайтының есептеуіне сүйенсек, ипотека алу үшін әй сайын 116-150 мың теңге болуы керек. Біздің партиямызға жағдайын айтып келетін адамдардың айлығы – 40-60 мың теңгеден аспайды. Ал 40 мың теңге айлық алып отырған адам ол қаржыны қайдан алады? Олар қаладан әлеуметтік аз қамтылған топтар қатарында да үй ала алмайды. Себебі қалалық «пропискасы» жоқ, не ипотекамен үйге қол жеткізе алмайды. Сонда олар не істеуі керек? Көпқабатты пәтердегі өмір үшін пайдаланатын бір-ақ бөлме бар. Ол бөлменің көлемі 15-18 шаршы метрдей. Ал дәретхана мен жуынатын бөлмеге 3-4 м², дәлізге



2-3 м², ас бөлмесіне 6 м² кетеді деп есептесек, барлығы 10-12 м², болады екен. Егер де тек пәтер емес, оған қоса заманауи, ашық, таза жатақхана салсақ, бір бөлменің құны нарықтағы құннан жоқ дегенде 40 пайызға арзандар еді. Бұл көп үйсіз-күйсіз жүргендердің баспаналы болуына мүмкіндік туғызды. Сондықтан жағдайын айтып келетін талай казактын мұң-мұқтажын үнемі жұмыс барысында естіп, біліп жүргендіктен әрі журналистерде осындай ой салғаннан кейін, жатақхана салу жөнінде үкіметке депутаттық сауал жолдалдық.

Жас казак: «Нұрлы жер» бағдарламасы бойынша баспана салуға қомақты қаражат бөлінді емес пе?

Азат Перуашев: Үкімет жұбықта ғана Елбасының тікелей тапсырмасымен «Нұрлы жер» деген бағдарлама қабылдады. Бұл дер шағында қабылданған, үлкен жоба. Бағдарламаның берер пайдасы көп, қуана қолдалық. Еліміздегі банктердің жұмысы жанданып, біршама тұрақты болады. Қаншама проблемалық несиемен жүргендерді



«Бай екен» – деп сыртымнан жамандап жүргендер де бар. Ал менің арманым – барша қазақ бай болса, елімізде үйсіз-күйсіз жүрген кедей болмаса. Иә, менің жағдайым бар. Бірақ менің арманым – басқалар да өз үйіне қол жеткізіп, менен де ауқатты болсын

қолдайды. Қалалық әкімдіктердің кезегінде тұрған әлеуметтік топ өкілдері, яғни көпбалалы отбасы, мүгедек, жетім, әскери қызметкер, жұмызбасты ана пәтер ала алады. Қазіргі таңда ондай әлеуметтік мәселемен тұрған адамның саны 340 мыңдай. Бұл бағдарлама 15 жылға жоспарланған. Осы он бес жылдың ішінде тұрақты тіркеуі бар пәтер кезегінде жылдап тұрып келе жатқан адам баспаналы болады. Олай болса, қазіргі уақытта тіркеудегі 690 мың азамат қаланың тұрақты тұрғыны ретінде есепте болмағандықтан, пәтер кезегіне тұра алмайды. Бұлардың

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Мархабат ЖАЙЫМБЕТОВ, инвестициялар және даму министрлігі құрылыс және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері комитетінің төрағасы:

«Біз осыдан 2-3 жыл бұрын жатақхананың типтік жобасын дайындаған болатынбыз. Онда шаршы метрдің бағасында аса айырмашылық жоқ, Әр бөлмеде санитарлық торап, жуынатын бөлме, әжетхана және тағы да басқасы бар. Меніңше, бұларсыз өмір сүру мүмкін емес»

Tengrinews.kz



көпшілігі, тіпті 80-90 пайызы ауылдан келгендер. 690 мың, меніңше, тек айсберттің бізге көрінген шыңы ғана. Ал әлі қаншама уақытша тіркеуе тұрмағаны бар. Міне, осылардың баспаналы болу жолы «Нұрлы жер» бағдарламасында қарастырылмағандықтан, бағдарламаға енгізуді ұсынып отырмыз.

Жас казак: Мұндай депутаттық сауал жолдаймын деп үлкен сынға қалдыңыз. Қалай қабылдадыңыз?

Азат Перуашев: Мені әлеуметтік желіде сынап, неше түрлі қарикатура жасап жатқандарға айтарым – аман болсын. Мен үшін бұл жаңалық емес. Әлеуметтік желідегілер ғана емес, үкімет те сынға алатын кезі аз емес. Мен кәсіпкерлердің құқығын қорғап, жемқорлыққа үнемі қарсы шығамын. Ашық айтқан пікірім кейбіреуге ұнамай қалып, жолыма кедергі қоятын кезі де болды. Мен сынға үйренген адаммын. «Бай екен» – деп сыртымнан жамандап жүргендер де бар. Ал менің арманым – барша қазақ бай болса, елімізде үйсіз-күйсіз жүрген кедей болмаса. Иә, менің жағдайым бар. Бірақ менің арманым – басқалар да өз үйіне қол жеткізіп, менен де ауқатты болсын.

Жас казак: «Жатақхана салғанша, неге халыққа жер бермейді, болмаса депутат сол жатақханада өзі өмір сүре алар ма екен?» дейді әлеуметтік желі қолданушылары.

Азат Перуашев: Шүкір, мен де жатақханада 16 жасымнан 24 жасыма дейін өмір сүрдім. Балаларыммен бірге жатақханада тұрдық. Ол кезең біздің ең бақытты шағымыз еді. Себебі жастық шағымызда біреудің баспанасына тұрып,

таршылық көрген жоқпыз. Балаларың бар екен деп ешкім түртпектегіп, пәтерінен қумалды. Сондықтан жатақханадан қорқатын ештеңе жоқ. Біреулер жатақхана дегеніміз – өткен ғасырдың көрінісі, кеңестік кезеңдегідей күйге қайтамыз деп қорқалды. Америка да,

Еуропада да сырттан көшіп келгендерге, жас отбасылар үшін және 18 жастан кейін ата-анасынан бөлек кететін жастарға арнап осындай «кампус» деген жатақханалар салынады. Сондай-ақ халықаралық деңгейде де 1 жұлдызды дәретханасы мен ас үйі ортақ отель жүйесі бар. Өркениетті елдердің тәжірибесіне сүйене отырып, заманға лайық әдемі, бағасы арзан жатақхана

салуға болады. Біраз уақытқа дейін қала маңынан инфрақұрылым тартылауына байланысты тұрғындарға жер берілмей келді. «Нұрлы жер» бағдарламасы бойынша осы мақсатта қомақты қаржы бөлініп, жер кезегінде тұрған азаматтарға үй салынады. Арнайы кезекте тұрып жер алған адам, бұрынғыдай ағайын-туысын жинап, өзінің қалауы бойынша үйін сала алмайды. Себебі қаланың бас жоспарына сәйкес болу үшін әкімдік белгілеп берген жоба бойынша, құрылыс компаниясына үйін салдыруы тиіс. Ал ауылдан кеше ғана келген жастардың қымбат үйі шамасы келмейді, қаржысы жетпейді. Жалпы бұл бағдарламаға 1,5

трлн теңге бөлінген. Осы қаржының аздаған бір бөлігіне ауылдан келген қарақөздеріміз үшін неге жатақхана салып бермеске? Бұл шаруаны қазір қолға алмасақ, біраз жастарымыздан айырылып қаламыз. Олар кез келген діннің жетегінде кетеді. Неше түрлі жылы сөйлей кірген теріс пиғылдылардың құрбанына айналады.

Әңгімелескен
Айбарша ЖАҚСЫЛЫҚ,
Астана қаласы



Алматы мен Астана қалаларында баспана жетпесе, Қостанайда жаңа салынған көп қабатты үйлер қаңырап бос тұр. Бұл туралы «Жас қазақ» газеті мен «Болашақ» республикалық қозғалысының «Көзқарас» жобасы аясында ұйымдастырған дөңгелек үстелде белгілі болды. Жастарды қайтсек баспанамен қамтитымыз? деген тақырыпта ұйымдастырылған. Жиынға Алматы қалалық жастар саясаты мәселелері жөніндегі басқарма төрағасының міндетін атқарушы Шыңғыс Бескемпіров, «Қазақстанның Тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» АҚ баспасөз хатшысы Айбар Олжай, заңгер Камиша Есмұхамбетқызы, аймақтанушы Ескендір Құрмаш, Алматы қалалық қоғамдық кеңес өкілі Асхат Асылбеков, журналистер Бауыржан Карипов, Нұргелді Әбдіғаниұлы және Елдос Өмірзақ, экономист Мақсат Халықов, сондай-ақ қаламыздың белсенді жастары қатысты. Модератор «Болашақ» республикалық қозғалысының жетекшісі Дәурен Бабамұратов.

Дәурен Бабамұратов: Армысыздар! Бүгінгі жиын «Жас қазақ» газетінің тікелей қолдауымен жүзеге асырылып отыр. Қозғайын деп отырған тақырыбымыз өзекті. Жастарды баспанамен қамту мәселесі. Бұл осыған дейін де талқыланып жүр. Шешімін тапқанға дейін талқылана бермек. Жиынды бастамас бұрын, студент Әйгерім Қызайбайдың жасаған кішігірім сараптамасына кезек берсек.

Әйгерім Қызайбай: Алматы жастардың қаласы. Ресми мәліметке сүйенсек, жастардың саны 500 мыңға дейін жетеді. Яғни қаламыздың әрбір үшінші тұрғыны 14-29 жас аралығындағылар деген сөз. Мұнда еліміздің ең көп жоғары оқу орны орналасқан. Жылына 30-35 мың студент білім іздеп келеді. Ал жоғары оқу орнының жатақханасы барлық студентке жете бермейтіні белгілі. Бірінші курс студенті жатақханамен қамтылғанымен, жоғарғы курс студентіне жатақхана бөлмесі бұйыра бермейді. Ал басқа аймақтан білім іздеп келген студент қай жакта тұрақтамақ? Алматы орталығындағы жоғары оқу орнына жақын маңдағы жалдамалы пәтер құны асқақтап тұр. Сол себепті студенттің 60-65 пайызы оқумен қатар жұмыс істеуге мәжбүр. Осы уақытта пәтерге қаржы табамын деп жүріп, сабақтан да қол үзеді. Ал осыдан барып, білімі төмен, сапасыз маманның шығатыны рас емес пе?

Дәурен Бабамұратов: Әйгерім айтып өткендей, Алматы қаласында 500 мыңдай жас бар екен. Жылына қанша шаршы метр тұрғын үй салынады? Жастарды баспанамен қамтамасыз ететін қандай бағдарлама бар? Иә, біз білеміз «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» бар, Алматы қаласының тұрғын үй баспанасына арнайы кезек бар. Арнайы кезекке тұру үшін жас отбасы болсаң жеткілікті. Ал осыдан басқа қандай мүмкіндік жасалған? Алдыңғы жылы қателеспесем, 2 мыңға жуық жас отбасы баспаналы болған. Дәл қазір Универсиада аясында да баспана беріліп жатыр. Бірақ ол жеткілікті ме? Ал оларды алу механизмі қаншалықты әділ әрі әділетті. Ол механизм әрі қарай қаншалықты өміршен. Мүмкін өзгерту керек шығар. Одан басқа қандай бағдарлама керек? Сан ұстамайтын болсақ, сапа қайдан болмақ. «Нұрлы жол» бағдарламасы аясында қандай шара атқарылып жатыр? Бұл сұрақтың барлығы әлі күнге дейін өзекті. Сондықтан тақырыпқа ой қосыңыздар, сөз қосыңыздар.

Айбар Олжай: Сөз бастамас бұрын Алматы қалалық жастар саясаты



мәселелері жөніндегі басқарма төрағасына қоятын сауалым бар. Қалада 500 мың жас бар десек. Оқу бітірген өзге өңірдің жастары қалада қалуы керек пе? Әлде өңіріне қайтуы керек пе? Сіздердің ұстаным отырған қағидаларыңыз қандай?

Шыңғыс Бескемпіров: Жаңа Әйгерім жақсы бір дерек келтірді. Қазіргі таңда Алматы қаласында 29 жасқа дейін 483 мың жас бар. Ал қаламызда 138 мың студент білім алуда. Соның ішінде 81 мың студент өзге өңірден келген. Тек қана 50 мыңы Алматы қаласынан. Жыл сайын 30 мыңға жуық маман жоғары оқу орнын (ЖОО) бітіреді. Соның тек 7 мыңы Алматы тұрғыны болса, қалғаны өзге өңірден келген. Сараптау орталығының мәліметіне сүйенсек, студенттің 75 пайызы ЖОО орнын аяқтағаннан кейін Алматыда қалғысы келеді. Әрине, Алматы — еліміз бойынша ең үлкен мегаполис. Нағыз жұмыс орны осы жерде. Одан бөлек Алматы манайындағы Қаскелең, Талғар, Өтеген батырдан жұмыс істеуге жастар келеді. Оларды ешкім есепке алып отырған жоқ. Жалпы, жас деп біз 29 жасқа дейінгілерді қарастырамыз. Бірақ 35 жасқа дейінгілерді де айтуға болады. Нағыз әлеуметтік қиындықтармен осы жасқа келгенде бетпе-бет келеді. Алматы қаласының әрбір екінші азаматы, яғни 45 пайызын жастар құрап отыр. Расында да, олардың саны 500 мыңнан көп. Өзге облыстан 81 мың студент келеді. Соның тек 31 мыңы ғана 94 жатақханадан орын алады. Қалған 55 мың өзге өңірден келген студентті кім бақылап отыр? Олар қайда жүр? Жастарымыз күндіз сабақта болса, кешкі уақытын қайда өткізеді? Егер олар пәтер жалдап тұрса, олардың ең басты ойы пәтер ақысын қалай төлеу болады да, сабақ назардан тыс қалады. Сондықтан ЖОО басшыларымен осы мәселені көтергенбіз. 2020 жылғы дейін 12 жатақхана салу жоспарға ілінді. Алайда қанша жатақхана салынғанымен, өзге өңірден келгендерді 100 пайыз жатақханамен

қамтамасыз ету мүмкін емес.

Айбар Олжай: Классикалық үлгіде Алматы әр аймақтан жастарды алып, оларды кәсіби маман қылып дайындап, өз өңіріне қайтарып беруі керек еді. Бірақ білесіздер, ол жүйе бізде жұмыс істемейді. Алматыда қалғысы келетіндер көп. «Нұрлы жер» бағдарламасының түпкі мақсаты — 1,5 миллион отбасыны баспанамен қамтамасыз

Азат Перуашев революциялық ұсыныс айтты. Яғни ол кісі жастардың тұрғын үй мәселесін шешу үшін КСРО заманындағыдай жатақхана салу керек деп отыр. Ас үйі мен әжетханасы бір болсын дейді. Осы ұсынысқа қала қарайсыздар? Дұрыс па, әлде бұрыс па?

Бауыржан Карипов: Азат Перуашевтың сөзін күлкіге айналдырып жатқандар бар. Ол кісі мұны жайдан-жай айтқан жоқ. Мұндай үй шын мәнінде бар. Мысалы, Астананың Көктал ауданында екі қабатты үйлер бар. Бір бөлмеден бөліп қойған. Ас үй мен дәретханасы ортақ. Адамдар сол үйде өмір сүріп жатыр. Солай тұрып жатқанның



Шыңғыс БЕСКЕМПІРОВ:

«Универсиадаға арнайы салынған Атлеттер қалашығын университет басшыларына жатақхана ретінде алуды ұсынғанда, біразы бас тартты. «Университетке қатынау алыс болады, студенттер үшін тиімсіз», – деп ат тонын ала қашты»

мүмкіндік жоқ. Отбасын құрмаған жастарға болмаса. Сондықтан мәселені шешудің басқа да жолын қарастырған дұрыс болар.

Нұргелді Әбдіғаниұлы: А.Перуашевтың айтқаны тек ұсыныс. Ол талқылауға жатады.

Асхат Асылбеков: Нұргелді, мен сізбен келіспеймін. Сіз талқылау деп жастарды осы ойға еліктіріп отырсыз. Қандай ойға? «Жағдайымыз онша емес. Осыған келісе салайық», — дейсіз. Негізі, барлығы мемлекеттің қолында. Мемлекет жастарға көмектесуі керек.

Шыңғыс Бескемпіров: Неге тек мемлекет қарастыру керек. Менің мынадай ұсынымым бар. Базар маңында жұмыс жасап жүрген жастарға, сол базар басшылары жағдайын жасауға неге көмектеспейді? Кәсіпкерлер атсалыссын.

Себебі олардың бизнесінің өрге домалауына сол қызметкерлері де атсалысып отыр емес пе?

Ескендір Құрмаш: Менің де ұсынымым бар. Мысалы, қала маңында дачалар бар. Неге соларды жастарға жалға бермеске. Бағасы аса қымбат емес. Болмаса несиенің бастапқы 3 жылы шегеріліп төленетін қаржы берілсе. Сол кезде әрбір жастың үй салуына тапшынысы болар еді.

Талғат Жанысбай: Мен Камиша ханымның сөзіне қосыламын. Ас үй мен дәретханасы ортақ үй салғанда, кішкене қаржы шығындап бір бөлмелі, бірақ жуынатын орнымен бірге неге пәтер салмасқа? Шынымен де, ортақ болса бір-бірімен келіспеушілік болады. Келесі ұсынымым зейнетақы қорындағы қаржыны осы баспана мәселесіне жұмсақ. Алматы қаласында қаншама университет бар. Жылда келетін студентін жатақханамен қамтамасыз ете алмаса, оларды университет статусынан айыру керек. Солтүстіктен университет ашып, студенттерді сол өңірге жіберу керек. Егер де сол жакта 4-5 жыл жүрсе, Алматыға үйренгендей, ол жакка да сіңісіп кетеді.



Нұрбала Ошақбаева: Менде өзге өңірден келіп, пәтер жалдап тұратын студенттің бірімін. Менің көкейімде жүрген бір мәселе мен ұсынымым бар. Біріншісі, ол уақытша тіркеу мәселесі. Қалада туысым жоқ. Екіншіден, жалдамалы пәтер иесі мені уақытша тіркеуге алғысы келмейді. Егер де маған айыппұл салса, оған танқалмаймын. Еуропада оқитын достарымыз жалғызбасты ата-әжелердің үйін жалға алып тұрады. Сол сияқты неге Алматы қаласында осы мәселені қолға алмасқа. Жалғызбасты ана. Болмаса зейнеткерді анықтап, солармен қарым-қатынас орнататын ұйым ашпасқа. Зейнетақысы аз, зейнеткермен мен баспанасы жоқ студент үшін өте тиімді нәрсе болар еді деп ойлаймын.

Асхат Касенғали: Өткен жылы урбанизацияға қатысты үлкен жиын өтті. Шынымен де, қаламызға жан-жақтан жұмыс іздеп ағылатын жастардың қарқыны жоғары. Қандай бағдарлама қабылдасқа та, тұрғын үй мәселесін толықтай шеше алмаймыз. Урбанизация мәселесі бүкіл әлемде жүріп жатыр. Менің бір ұсынымым-мемлекет тегін жер бермей-ақ қойсын. Бірақ сол жерді жастарға бөліп төлейтін мүмкіндікпен берсе. Мемлекет өз тарапынан газ, су, жарық мәселесін шешіп берсе, кез келген жас намысына тырысып үй тұрғызатын еді. Мемлекетіміздегі исламдық банктер 3 пайызбен ипотека беруге әзір деген ақпарат бар. Егер осы мәселе шын мәнінде жүзеге асырылатын болса, «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» өзінің 5 пайызын азайта ма? Әлде жастарға қатысты жаңа бір бағдарлама ойластыра ма?

Айбар Олжай: «Тұрғын үй жинақ құрылыс банкі» әрбір салымшының қаржысына аса жауапкершілікпен қарайды. Сондықтан халыққа да тиімді болсын деп ұзақ мерзімді стратегияны қолға алды. Тек ұлттық валютамен ғана жұмыс жасаймыз. Біз халыққа 2 пайыз сыйяқы береміз де, несиеге 5 пайыз қосамыз. Арадағы пайыз 3 пайыздан аспауы керек. Бізге мемлекет бекітіп берген маржа бар. Ол — 3 пайыз. Сол арадағы 3 пайыз арқылы біз өз қызметкерлерімізді жалақымен қамтамасыз етіп отырмыз. Егер біз алдағы уақытта жұмысымызды толықтай автоматты жүйеге көшірсек, пайызды түсіру мәселесін қарастыруға болады. Бірақ бұл болашақтың еншісінде. 1,5 млн тенге болса, пәтерді ала аласын. Қалғанын алты жылға бөліп береді. Айына төлейтінін шамамен 50 мың тенге.

Дәурен Бабамұратов: Осы жындыда біраз өзекті мәселе айтылды. Астана, Алматы сынды ірі қалаларға жастарды шоғырландыра бермей, өзге де өңірлерімізге жіберу жолын қарастыру керек деген ұсыныс айтылды. Құптауға тұрарлық. Себебі ол жакта жұмысқа тұрып, баспана алу жеңілрек. Өзге де айтқанын ұсыныс пен көтерілген мәселе тиісті жерге жетеді деген ойдамыз.

Дайындаған Мақпал НОҒАЙБАЕВА, Салтанат ШЫРЫНХАН



ету екенін айтсақ, оның барлығын тек бір қалаға шоғырландыру физикалық тұрғыдан да мүмкін емес. Сондықтан, контр-магнит, жастарды өзіне тарта алатын өңірлік ошақтарға көбірек мән беру керек. Біздің банкте қазір 850 мыңға жуық салымшы бар. Оның 40%-ы пісіп отырған депозит иесі. Демек ақшасын жинап, қазірдің өзінде үй алуға дайын болып отыр. Сондықтан, бар әңгіме құрылыс көлемінде және оның бағасында. Біз банк ретінде құрылыс жүргізбейміз. Ал дайын нысанды сатып алуға қашанда несие беруге дайынбыз.

Мақсат Халықов: Пайыздық үстеменің жоғары болуына байланысты көптеген банк ипотекалық несиеден бас тартқан болатын. Дағдарыс кезінде кішкене кідіріс кедергі болғаны анық. Бірақ банктер қайтадан

дені өзіміздің казекендер. Ол қазақтың үйі жоқ екенін білдірмейді, қазақтың көптігін білдіреді. Алматының өзінде 500 мың жас жүр. Сондықтан қандай да бір шешімнің жолын айтқан шығар. Өзге аймақтан келген жастарды оқуын бітірген соң, өз өңіріне барып жұмыс істеу мәселесін қарастыруымыз керек.

Нұргелді Әбдіғаниұлы: Сол Азат Перуашевтың ұсынысының авторы менмін. Осыған дейін «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкінің» журналистермен кездесуінде талқылаған болатынбыз.

Сол жерде жастарға уақытша жатақ жай беру мәселесін көтердім. Өйткені үкімет, саяси ұйымдар белгілеп берген орташа жалақы мөлшері 120 мың тенге. Ал осы

Айбар ОЛЖАЙ:

«Қостанайда «Нұрлы жол» бағдарламасымен көп қабатты үйлер салынып, дайын тұр. Ал ол жерге барып тұратын жастар жоқ»

ипотекалық несиені жандандыра бастады. Бұл Ұлттық банктің несиенің пайыздық мөлшерлемесін түсіруіне

жалақыны алатын адамның өзі «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкінің» ең төменгі жарнасын сала алмайды. 30 мың тенге ең төменгі жарна деп есептегенмен, осы айлықпен кемінде 3 жыл қанғыруға тура келеді. Пәтерден-пәтерге сандалу керек. Қаламыздағы бір бөлмелі пәтерді жалдау

байланысты болып отыр. Ипотекалық несиені айтар болса, алдымен «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» сөз болары анық. Дегенмен ол жердің өзінде пайыз төмен деп айта алмаймыз. «5 пайызбен беріледі» деп жарнама беріледі. Бірақ шынымен солай ма? Тұрақтылық енді байкалып келе жатыр. Ұлттық банктің төрағасы «Инфляцияның төмендеуіне байланысты, бізде базалық пайыздық үстемені төмендетте бастаймыз», — деп уәде беріп отыр. Енді жаппай ипотекалық несие жандануы ықтимал. Осы тұста «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» пайызды одан да төмен түсірсе деген ниет бар. Отандастарымызға қорықпай несие алуға мүмкіндік жасалса.

Елдос Өмірзақұлы: Мақсаттың пікірімен келісуге болады. Жуырда осы банк арқылы пәтер алған жас отбасының бірімін. 5 пайызбен ақша алу үшін, сіз банктің талабын орындауыңыз керек. Мәселен, 14 млн тенгеге пәтер алу үшін, 3 жылда 50 пайызын, яғни 7 млн тенге жиналу керек. Ол үшін шамамен сіз айына банкке 200 мың теңгеден құйғаныңыз абзал. Егер де олай істемесеніз, 8,5 пайызбен береді. Мен 3 жыл салымшы болсам да, 1,5 жылға 8,5 пайызбен 14 миллионға есептеді. Себебі банк талабы орындалған жоқ. 1,5 жылдан кейін пайыздық мөлшерлеме төмендетіліп, қайта келісімшарт жасалады. Маған пәтер алу керек болған соң, амал жоқ келістім. 50 пайызды жинау үшін айына 200 мың теңгеден 3 жыл бойы кім төлеп тұра алады? Пәтер жалдап тұратын отбасы үшін, тіпті қиын.

Дәурен Бабамұратов: Елдос мырза, өте орынды айттыңыз. Сіз көтерген мәселеге «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкінің» өкілдері жауап беретін болады. Мен өзім бұл банктің Алматыдағы қоғамдық кеңесінің мүшесімін. Біз де осы мәселені көтерілдік. Себебі отандастарымыз «Жарнамада 5 пайыз деп көрсетіледі. Ал неге 8,5 пайызбен береді. Банк мақсаты — ақша табу емес, халыққа көмек көрсету емес пе?», — деп жатады. Орынды ұсыныс. Орынды пікір. Мәселен, күні кеше ғана «Ақ жол» партиясының мүшесі



Нұргелді ӘБДІҒАНИҰЛЫ:

«Базар маңында салынған баракта кемінде 10-15 отбасы тұрады. Ал пәтер иесі жеке көсіпкер ретінде тек екі отбасының салығын төлеуі мүмкін. Өйткені оның аумағы соған ғана шектелген. Ал қалғанының ақшасы қалтаға кетіп жатыр. Бұл көлеңкелі бизнес»

құны 50-70 мың теңгенің аясында. Одан бөлек, барактар бар. Сол барактың жағдайын қарасанды, ол жерде адам тұруы мүмкін емес. Ал ол жерде талай отандасымыз өмір сүріп жатыр. Өйткені барлығы жұмыс іздеп, өзге өңірден келгендер. Уақытша жатақханадан намыстанбайық. Бірден ешкім сізге 5 бөлмелі пәтердің кілтін бере салмайды. Сіз жассыз, дипломды кеше ғана алдыңыз, айлығыңыз 70-80 мың тенге. Осындай кезде саған өзі арзан, жаңа жатақханадан артық не керек?

Камиша Есмұхамбетқызы: Жастар арасында «Неге үйісіз жүрсіндер?», — деген сауалнама

Сарап

16 сәуірде дауыс берген 48 миллион сайлаушының бәрін осындай екі топқа бөлуге болмайды. Іргесін Режеп Тайып Ердуан қалаған әділет және даму партиясының (АКП) жақтастары бүгінде едеуір. Кезінде «көк бөрілер» деген атпен танылған ұлттық-халық партиясы (МХП) бұл жолы да солармен тізе қосып әрекет етті.



Оппозиция да осал емес. Ататүріктің өзі құрған республикашыл халық партиясы (ЖХП) өткен ғасырдағы 50-жылдарға дейін Түркиядағы саяси билікті қолында ұстаған жалғыз ұйым ретінде танымал. Іс жүзінде елді билеген әскерилер оған әрдайым оң қабақ танытты. Ал көппартиялық жүйе енгізілген соң бәсеке күшейді. 2001 жылы Ердуанның партиясы саяси сахнаға шықты. Бір жылдан кейін сайлауға түсіп, 11 млн дауыс жинады. Сөйтіп, коалиция құрмай-ақ, жеке-дара үкімет құру хақысын иеленді. Басшылары ланкестік топтарға қолдау көрсетті деген айыппен қамауға алынған күрлтердің халық-демократиялық партиясы да ықпалды. Сыртта, әсіресе, көрі құрылықтағы кейбір елдерде қолдаушылары бар.

Ел конституциясына 18-баптан тұратын өзгеріс енгізу көзделді. Ендігі жерде башбақан яғни премьер-министр лауазымы болмайды. АҚШ-тағы сияқты президент үкіметті де өзі басқарады. Ол екі рет 5 жылға сайлана алады. Ердуан 2019 жылғы қараша айында парламент сайлауымен бір күнде өтетін саяси долада жеңіске жетсе, елді жаңа өкілеттілікпен басқарады. Депутаттар саны қазіргі 550-ден 600-ге дейін көбейеді. 18 жастағылар да халық қалаушысы атанады. Президент парламентті тартқан жағдайда өзі де қайта сайлануы тиіс.

Саяси науқан тұсында билік пен оның қарсыластары арасында алпыс күн бойы ымырасыз һәм өткір айтыс-тартыс осы төңіректе өрбіді. Бұл жолы билікке наразы түрлі топтармен бірлесе әрекет еткен ЖХП парламенттік жүйемен қоштасуға үзілді-кесілді қарсы шықты. «Билік бір адамның қолында шоғырланса, демократияның ауылы алыстап, диктаторлық тәртіп орнайды» — деп дабыл қакты. Партия жетекшісі Кемал Қылышдароглының «Жаңа жүйеде екі түрлі партиядан сайланған президент пен премьер-министр ортақ мәмілеге келмесе, тұрақсыздықтың көкесі сонда» деген сөзін жұрт түсінбей қалды. Қарсыластары дереу «Ол, тіпті өзгерістер туралы оқымаған екен ғой» — деп айыптады.. Ал депутат Хүсейн Бозкүрт «Ия» дейтіндер басым түссе, бәрін теңізге батырамыз» — деп жұртты шошытып жіберді. Сондай-ақ партияның бұрынғы басшысы, қазіргі депутат Дениз Байкалдың «Мұндай



өкілеттік пайғамбарға да зиян» деуі оппозицияның абыройын асқатқатқан жок. Керісінше, өзіне соккы боп тиді. Билеуші партия да белсенді түрде үгіт-насихат жүргізді. Өз ұстанымы мен көзқарасын дәлелдеуге тырысты. Олар да қателікке ұрынды. Азық-түлік, ауыл және мал шаруашылығы министрі Фарук Челиктің бөлшек

Мелек ханым – Ыстамбұлдағы бір кәсіпорында жұмысшы. Референдум алдында елдегі конституцияға өзгеріс енгізуді қолдайтынын айтты. Қазіргі билікке риза. «Тұрмысымыз түзелді. Кір жуғыш мәшинені бірден сатып алуға шамам жетеді. Бұрын жалға немесе несиеге алатынбыз» — дейді. Измирлік Зеки бей һауір яғни «жоқ» дейтінін білдірді. Себебі де белгілі. Былтырғы бүліктен кейін қызметінен қуылып, далада қалғандардың бірі.

саудамен сүт сатуға тыйым салуы миллиондаған ұсақ кәсіпкердің наразылығын туғызды. Осы министрлік шетелдік компаниялармен аяусыз бәсекеге түсіп жатқан дикандардан мемлекеттің фындық (жанғақ) сатып алатынын тым кеш жария етті. Үкімет науқан

барысында күннен-күнге өршіген инфляцияны ауыздықтауда істен гөрі сөзге көбірек мән берді. Бұған қоса «Гүлен жамағаты» деген атпен белгілі қауымның қалың шоғырын бауырына тартқан жоқ. Туған-туысы қызметінен айырылып, тіпті қамауға

80-ші жылдардың ортасына таман елде шынайы нарықты қатынасты енгізген Тұрғыт Өзал да реформа жүргізу үшін президенттік басқару жүйесі керектігін айтқан. Ал аққу, шортан һәм шаян сияқты жан-жаққа тартқыласа, реформа былай тұрсын, әскери төңкеріс пен экономикалық кесепаттан көз ашпайды. Бұған 2001 жылғы саяси және қаржы дағдарыс айқын дәлел. Сол кездегі президент Нәждат Сезердің бір жиында конституция мәтіні жазылған кітапшаны үкімет басшысы Бүлент Ежевитке қарай лақтыруы биліктің ауызбірліктен мақұрым екенін көрсетті. Іле-шала

ТҮРКИЯНЫҢ ҚИЫН ӨТКЕЛІ

алынғандардың билікке деген өкпесі қара қазандай. Жазықсыз айыпталып, ақталып жатқандар да бар. Міне, осылар бұрынғы сайлауда Ердуанның партиясына жан-жақты қолдау көрсеткен-тұғын. Сондай-ақ президент кенесшісі Шүкрү Қаратепенің федеративтік әкімшілік басқару жүйесін құру жөніндегі ұсынысы қатты сынаға ұшырады. Ердуан «Бұл менің аузымнан шыққан жоқ» деп ақталуға мәжбүр болды. Ол 1923 жылы құрылған республикалық жүйенің өзгермейтінін, Түркияның унитарлық мемлекет болып қала беретінін мәлімдеді.

Парламенттік басқару тәртібі Еуропа мемлекеттерінде кен таралған. Сайлауда бір партия айқын жеңіске жете бермейді. Сондықтан екі немесе одан да көп партия өзара уағдаласып, үкімет құруға мәжбүр. Айталық, Бельгияда кейде айлар бойы министрлер кабинеті жасақталмай жатады. Саяси күштердің бірі коалициядан шықса, үкімет таралуға мәжбүр. Бірақ ортақ валютасы мен үкіметі бар Еуроодақ шеңберінде болғандықтан, пәлендей қиындық тумайды. Анкара да талай атқарушы билікті көрген. Сарапшылардың есебінше, бертінге дейін осындай коалициялық үкіметтің орташа ғұмыры 1 жылға жетпеген. Парламент сайлайтын президенттің



өкілеттігі шектеулі болып келді. АҚП конституцияға өзгеріс енгізіп, 2014 жылы президентті халықтың сайлауына жол ашты. Жаңа жүйені жақтайтындар елде ауқымды реформа жүргізу үшін күшті билік керектігін алға тартады.

биржа 14,6 пайызға құлдырады. Долларға шаққанда бағамы 670 мың болып тұрған түрік лирасы 1 млн 300 мыңға дейін арзандап кетті. Түрік экономикасының 9 есе кішіреюінің кесірінен жүз мыңдаған адам нәпақасыз қалды.

Ол кезде жан басына шаққанда жылдық табыс мөлшері 3400 доллар шамасында. Шетелдік инвестиция, тіпті мардымсыз. Үкіметті 7 рет басқарған Сүлеймен Демирелдің ашы тенеуімен айтқанда, Түркия 70 цент инвестицияға зәру. Халықаралық валюта қоры (IMF) мен Дүниежүзілік банкін айтқаны заң боп тұрған заман. Шолушы Нежати Өзфатура банк берген 1 млрд доллар үшін парламенттің бір түнде ауыл шаруашылығына қатысты 11 заңның өзгерткенін айтады. Ол, сондай-ақ әскери төңкерістер мен террорлық әрекеттен елдің 400 млрд доллар зиян шекті дейді. Ол ақшаға экономиканы 2-3 есе үлкейтуге болар еді деген пікірде.

15 жылдай бұрын үкімет тізгінін қолына алған Ердуанның партиясы, сөз жоқ, экономиканы орлету мен халықтың тұрмысын жақсартуда ірі жетістікке жетті. 2008 жылы қарызын төлеп, IMF-мен ат құйрығын үзісті. Дамыған G-20-ға мүше болып, 17-орынға табан тіреді. 2023 жылы алғашқы ондыққа кіруді жоспарлап отыр. Жан басына шаққанда табыс 11 мың долларға жетті. 2020 жылғы жеңе — 20 мың. Жалпы ішкі өнім өсімі былтыр 3 пайызды құрады. Бұл жағынан біраз елден ілгері тұр. Энергетика ең осал тұсы-тұғын. Ресеймен Аккуйу атом қуатын, Оңтүстік Кореямен күн сәулесінен 1000 MW алатын Қарапынар стансасы, алдағы жылы Әзірбайжан газын Грузия арқылы елге әкелетін TANAP (Trans-Anatolian Natural Gas Pipeline) сияқты ірі жобалар

COMMENT ЖҚ

www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru



қолға алынды. Газ демекші, үкімет 2020 жылға қарай 250 ауданды «көгілдір отынмен» қамтамасыз етуге уәде берді.

Жолаушы мен жүк тасымалында уақытта әлденеше үнемдеуге мүмкіндік беретін көпір, жер және су асты тунелдері салынды. Референдум алдында XIX ғасырдың аяғы мен XX басында Осман патшалығын билеген сұлтан Абдулхамид туралы көпсериялы көркем фильмінің көрсетілуі де тегін емес. Мектеп, аурухана, дәрігер мен инженер дайындайтын жоғары оқу



орындарын ашқан, Еуропа мен Азия арасын жакындататын теміржол мен тасжол салуға айрықша назар аударған реформатор билеуші сыртқы күштермен алысып өтті. Бүгінде асырылған қайсыбір алып жобаларды сол кезде армандаған деседі. Референдумның ертесі күні Ердуан түрік экономикасында түбегейлі өзгеріс бастаған Тұрғыт Өзал мен Аднан Мендерестін басына барып, құрмет-ізетін білдірді.

Міне, осындай ірі жетістіктерге



карамастан, билеуші партия мен оның жақтастары небәрі 2 пайыз басымдықпен жеңіске жетті. Американдық CNN телернасының «Неге аз?» — деген сауалына бұрынғы кәсіпқой футболшы Ердуан былай деп жауап берді. «Футболда 1:0 есебімен жеңсен де, 5:0 болса да, бәрібір. Алатынын сол 3 ұпай. Футболда ең бастысы, жеңіс» — делі. Ірі өндіріс ошаптары орналасқан өңірлерде, Ыстамбұл, Анкара, Измир секілді үлкен шаһарларда һауір (жоқ) басым түсті. Есесіне, соңғы кезде опат пен ойраннан көз ашпай жүрген күнгей мен оңтүстік-шығыстағы күрдтер арасында evet (ия) дейтіндер

бұрынғымен салыстырғанда анағұрлым көп. Олар мұны бейбіт тіршілік, тұрақтылық пен қоғамдағы өзара татулықты қалайтынымен түсіндіреді.

Нак осы референдум науқанында Түркия мен Еуропаның арасы қатты ұшығып кетті. Түріктің министрлеріне Еуропадағы отандастарымен кездесуге рұқсат берілмей жатқанда оппозицияшылдар үгіт-насихатын емін-еркін жүргізді. Іле-шала президент көрі құрлықтағы фашизм мен өлім жазасын қайтару турасында сөз қозғайды. Бұл, әсіресе, Түркияны босқындар тағдыры сияқты өзекті мәселелер бойынша үнемі қолдап жүрген неміс үкіметінің басшысы А.Меркельге ауыр тиді. Дейтұрғанмен, саяси науқанда қазіргі билікті ашық сынап, тіпті газет бетінде түрікше мақала жариялауға дейін барған Еуропа мемлекеттері де Анкараға тосын сый жасады. Мұндағы түрік азаматтарының елеулі бөлігі өзгерісті қолдады. Содан болар, Бельгия мен Голландиядағы кейбір партиялардың жетекшілері evet деген түріктерді қос азаматтығынан айыруға шақырды. Германия мен Франция басшылары Түркиядағы дауыс беру нәтижесінде әлеуметтің екіге бөлінгенін, биліктің ең алдымен қоғамдық келісімге қол жеткізуі тиіс екенін мәлімдеді.

Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы (OSCE) референдум «талапқа сай емес» деген бағау шығарды. Марокко ғалымы Әли Фадилі былтыр Ұлыбритания Еуроодақтан шығу жөнінде референдум өткізгенде «ия» деушілердің 51,1 пайыз дауыс жинағанын айта келе, арадағы айырмашылық 2 пайызға жетпесе де, ешкімнің «қоғам екіге бөлінді» деп дабыл қақпағанын қаперге салды.

Көрі құрлық қырғи қабақ танытып жатқанда Д. Трамп телефон соғып, Ердуанды құттықтады. Бірлесе атқарар шаруаның көп екенін жеткізді. Алдағы мамырда екі президент Вашингтонда кездеспекші. Жүздесуде АҚШ — Түркия бұрынғы стратегиялық серіктестікті қалпына келтіру жайын сөз етеді күтілуде. Сондай-ақ Кремль В. Путиннің түрік әріптесін құттықтағанын хабарлады. Тараптар өзара байланысты нығайту және Сирия түйінін шешу жолдарын талқылаған көрінеді. 25 мамырда Ердуан НАТО Саммитіне қатысады. Осы жиын аясында Еуропа лидерлерімен тілдесіп қалуда ғажап емес.

Сыртқы саясаттағы сәтсіздіктің елдің былайғы дүниеден оқшаулануына әкеп соға жаздағаны белгілі. Сондықтан әлемдегі алпауыт

мемлекеттермен, Еуроодақпен сындарлы әрі өзара тиімді байланысты дамыту - қазіргі маңызды мұрат. Мұның бәрі тек көпқырлы ұстаным арқылы ғана жүзеге асады. Сондай-ақ көршілермен тату болу да кезек күттірмейтін мәселе.

Ал түрлі ұлт пен ұлысты, саяси күштер мен ықпалды топтарды, әртүрлі көзқарастағы азаматтар мен билікке өкпелілерді бауырға басып, бір мақсатқа жұмылдыру — Түркияның бүгінгі шетін өткелдегі өміршен уәзипасы (*mindem*) болып тұр.

Срайыл СМАЙЫЛ, шолушы

ЖАСТАР ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ

Алматыда «Жастар жемқорлықтан тыс университеттерді қолдайды!» атты сыйбайлас жемқорлыққа қарсы алғашқы студенттер форумы өтті. Шараға қаладағы 38 жоғары оқу орнының студенттері мен жастар ұйымдарының өкілдері қатысты. Форум Әл Фараби атындағы ҚазҰУ-дың жетекшілігімен Мемлекеттік қызмет істері және сыйбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі мен Алматы қаласы әкімдігінің жастар саясаты мәселелері жөніндегі басқармасымен бірге ұйымдастырылды.

Шара қатысушылары студент жастарды жемқорлыққа бірігіп қарсы шығуға, академиялық шыншылдық қағидасын ұстануға және әлеуметтік зұлымдық — жемқорлыққа қарсы күрес жұмысына өзіндік үлес қосуға шақырды.

Студент жастар жемқорлыққа қарсы жұмыстағы тәжірибелерімен,



жобаларымен және бастамаларымен креативті түрде бөлісіп, өзара идея

алмасты, ой-пікірлері мен ұсынысын білдірді. Отандық эстрада жұлдыздары

Студенттер сарайының сахнасында жастармен бірге «Жемқорлыққа жол жоқ!» деп ұрандады. Форум барысында ҚазҰУ студенттері «Жастар — жемқорлықтан тыс университеттерді қолдайды!» қозғалысын бастап берді. Олар жемқорлыққа қарсы форум эстафетасын Алматы қаласы мен республиканың 38 оқу орнына салтанатты түрде табыстады. Жастар ұйымдары комитетінің төрайымы Айсұлу Ерниязова жемқорлыққа қарсы форум қатысушыларының үндеуін оқып, студент жастардың азаматтық ұстанымы мен олардың жемқорлыққа қарсы күрестегі ұранын жеткізді.

ҚазҰУ проректоры Шолпан Жаманбалаева форум қатысушыларына «Жоғары оқу орындарындағы жемқорлықпен күрес елдің ұлттық қауіпсіздігін

қамтамасыз етуде маңызды басымдыққа ие және онда студент жастардың алар орны ерекше. Біз сіздердің бұл бастамаларыңызды құптаймыз және сіздермен бірге жемқорлықтан тыс университеттерді қолдауға келдік. Жемқорлықсыз мемлекет сіздердің әрқайсыларыңыздан басталады. Болашақ жастардың қолында!» — деп үндеу тастады.

Белсенділер жиналғандарға «Университет жемқорлықтан тыс» жобасының жүзеге асырылуы жайлы баяндап берді. Оқу орнында жемқорлыққа қарсы механизмдер мен технологиялардың біртұтас жиынтығы енгізіліп, кез келген жемқорлық әрекетіне шыдамсыздық танытатын орта құрылған.

Салтанат ШЫРЫНХАН



www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

Бизнестің жол картасы – 2020

2014 жылдан бастап Алматы облысында туризмді дамытудың шеберлік жоспары жүзеге асырылып келеді. Аталған жоспарға сәйкес Балқаш және Алакөл көлдерінің жағалауындағы

ұшақтың ұшып-кону жолағы қайта жаңғыртылып, әуе қозғалыстарын ұйымдастыруға ең қажетті деген радиотехникалық және метеорологиялық құрал-жабдықтар жанартылған. Шеберлік жоспарының аясында Ақши ауылында теміржол бекетінің құрылысы басталмақ. Жобаның



инфрақұрылымды жандандыруға күш салында. Сондай-ақ демалушылардың келіп-кетуі үшін оңтайлы жағдай қарастырылған. Айталық, Үшарал қаласының маңында әуежай құрылысы қарқынды жүріп жатыр. Ескере кетерлігі, мұндай әуежай көп аудандардың аумағында кездесе бермейді.

— Әуежайдың құрылысы осы жылдың мамыр айында толықтай аяқталады деп отырмыз. Инвестициялар және даму министрлігінің азаматтық авиация комитетіне берген «Астана — Үшарал — Астана», «Алматы — Үшарал — Алматы» бағытында облысаралық жана авиарейс ашу және оны республикалық бюджеттен субсидиялау мәселесін қарау туралы өтінішіміз қолдауға ие болды. «Жетісу» авиакомпаниясы» АҚ-мен бірігіп «Талдықорған — Үшарал — Талдықорған» ішкі авиарейсін ашу көзделуде. Биыл осы ішкі авиарейсті субсидиялау мақсатында облыстық бюджеттен 15,2 млн теңге бөлінді, — деген Әлібек Әскербекұлы әуежай құрылысының 2015 жылы басталғанын баяндады. Бір ауысымда 50 адамға дейін қызмет көрсететін жобаның құны 889,1 млн теңгені құрады. Заманауи жабдықтармен қамту мақсатында

Инвестиция

Заман талабына сай келетін экологиялық таза поливинилхлоридтер өндіреді мұнда. Бұл дегеніміз — мөлдір пластмассалар. Бұдан құбырлар жасалады. Зауыт өткен жылдан бастап іске қосылған. Құрылысы қарқын алып отырған осы тұста отандық өнімнің бұл түрі жоғары сұранысқа ие десек, оның сапасы да тұтынушылар тілегін қанағаттандыратын деңгейде екендігін ерекше атағымыз келеді. Біздің зауыттың басты ерекшелігі сол — өндірістік желіге шикізаттың жеткізілуі толығымен автоматтандырылған. Сонымен қатар Қазақстанда және Орталық Азияда ПВХ (поливинилхлорид) өнімдерін өндеуде қорғасын қолданбайтын алғашқы және жалғыз зауыт саналады, — дейді зауыт директорының орынбасары Айдын Каташев. — Биылдың көктем айынан бастап зауытта полипропилен су құбырын өндіретін өндірістік желі іске қосылып, өнім түрі мен көлемін ұлғайтты. Ыстық және суық суға арналған ПВХ өнім түрін өндіруші бұл желінің іске қосылуына инвестициялар және даму министрлігі Инвестиция комитетінің төрағасы Ерлан Хаиров мырза арнайы қатысып, зауыт



Алакөл ауданында туризмді дамыту керек. Өңірдің экологиялық тазалығы, демалысқа қолайлы көл жағалауы өз алдына бөлек әңгіме. Жаз мезгілінде көлге демалуға асыққанның қарасы жыл сайын артып келеді. Бірақ көптен бері демалушылардың қатынауы мен демалыс орындарының аздығы мәселе туғызып келген болатын. Соған орай жуырда Алакөл жағалауынан әуежай салу мәселесі көтерілді.

Бұл туралы Алакөл ауданының орталығы Үшарал қаласында өткен баспасөз мәслихатында аудан әкімі Әлібек Жақанбаев және облыстық туризм басқармасы басшысының міндетін атқарушы Арқау Шантаев баяндама жасады.

Әсетұлы. Өңірге инвесторларды тарту және оларға қолайлы жағдай жасауға мүмкіндіктер тууда. Облыс әкімі Амандық Баталовтың қолдауымен бүгінгі таңда Алакөл жағалауына қажетті инфрақұрылымды тарту жұмыстары қолға алынды. «Бизнестің жол картасы — 2020» бағдарламасы шеңберінде Ақши ауылында орналасқан демалыс аймақтарына жана электр желілерін тарту үшін бюджеттен 610,9 млн теңге бөлінген. 93,8 шақырым электр желілері тартылды. Жергілікті

бюджеттің есебінен 21 млн теңгеге Ақши ауылынан демалыс орындарына дейінгі автожол құрылысының жобалық-сметалық құжаттамасы әзірленіп, құрылысы басталды. Алакөл көлінің жағалауында демалушылар санының жыл сайын артуын ескере келе, жазғы туристік маусым барысында облыс әкімдігімен «Жетіген — Достық — Жетіген» жана теміржол қатынасы субсидияланады. 2017 жылы Алакөл көлінің жағалауында «Falcon Petroleum» көпсалалы қонақүй кешені, «Kristal resort» және «Alakol resort» демалыс кешендерін ашу жоспарлануда. Келешекте аудандық бюджеттің 50 пайызын туризм саласы толықтырады деп күтілуде.

Нарықтық бәсекеге қабілеттілік таныта отырып, отандық өнімнің өрісін кеңейту міндетінің бүгінгі өндіріс орындарына жоғары жауапкершілік жүктері хақ. Осы тұрғыда ел экономикасының дамуына елеулі үлес қосып жүрген отандық өнім өндіруші кәсіпорындардың бірі – Талғар қаласында орналасқан «Keruen Plus» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі дер едік. Тікелей шетелдік инвесторлардың қаржыландыруымен жер жөннаты Жетісу өңірінен мұндай іргелі кәсіпорындардың бой көтеріп, іске қосылуы ел экономикасын ілгерлетудегі жетістігі саналады.

ЖАҢА ӨНІМ

жұмысына оң бағасын бергендігін ерекше атағым келеді. Сонымен қатар Парламенті Мәжілісінің депутаты Зағипа Балиеваның қорғасынсыз өнім өндіруші зауыт болашағына зор сенім артқандығы тың серпін берді. Бүгінде экологиялық таза, жоғары сапалы отандық өнімімізге республиканың барлық аймақтарымен қатар Қырғызстан мен Тәжікстаннан да сұраныс артып отыр. Сондықтан да келешекте ПВХ өнімдерін өндіруде қазақстандық брендке көлемі артып, экспорттық әлеуетін арттыруды мақсат етіп отырмыз, — дейді Айдын Каташев. Қорғасынды ПВХ өнімдері экологиялық тұрғыдан және адам ағзасына өте зиян болғандықтан, Еуроодақ елдерінің мұндай өнімдерден 2015 жылы толығымен бас тартқандығын ескерер болсақ, біз сөз етіп отырған «Keruen Plus» зауытының бұл орайда ұтымдылық танытып отырғаны анық. Нәтижесінде экологиялық таза өнімге деген сұраныстың еселеп артуы заңды құбылыс.

Қорғасынсыз ПВХ өнімдерінің әсіресе, балабақша, мектеп және ауруханалар құрылысында қолданылғаны абзал болмақ. Сондай-ақ қорғасынсыз өнім шығару зауыт еңбеккерлерінің денсаулығына да қауіпсіз саналады. Зауыттың бастапқы кезеңінен бастап экологиялық таза өнім өндіру технологиясына негізделуі жоғары сапаға қол жеткізудің мүмкіндігін молайтқан. Қазіргі таңда зауытта 5 ПВХ профиль, 1 терезеалды төсемесін шығаратын, 5 термопласт автомат және 2 құбыр өндіретін желінің іске қосылуы нәтижесінде жылдық өндіріс көлемі артып келеді. Іске қосылғаннан бергі қысқа мерзім аралығында 2500 тонна ПВХ профилі және құбыры, 100 тонна ПВХ фитингі, 1500 тонна ПВХ су құбыры және фитингі өнімдерін өндіріп, сатылымға шығарған. Бұл зауыттың толық қуаттылығының үштен бір бөлігін ғана құрайды.

Кәсіпорын өніміне қажет шикізат Ресей елінен алынып, оған еуропалық шикізат қоспалары қолданылады. Ал өндірістік желілердің барлығы да неміс технологиясына негізделген. Соның нәтижесінде әлемдік нарықта бәсекеге қабілетті отандық өнім өндірудің өрісі кенеюде. Үстіміздегі жылы аталған зауыт Шымкентте өткен отандық өнім өндірушілердің республикалық байқауына қатысып, екінші орынды иемденулері осы жетістіктің жемісін көрсетсе керек.

Аталған өндірісте 80-нен астам адам тұрақты түрде еңбек етсе, оларды толықтай талғарлықтар деп айтуға болады. Жасыратыны жоқ, қазіргі уақытта озық технологияға құрылған автоматты жүйелерді игеруде кадр тапшылығының байқалатыны ақиқат. Дей тұрғанмен, автоматты тетіктерді басқаруды арнайы мамандардан үйренген операторлардың еңбекке тез бейімделіп, сондай-ақ өнімді жиыстыру, буып-түю желілеріндегі жұмысшылардың өз істерін

Агробизнес – 2020

Жаркент өңіріндегі ауыл шаруашылық құрылымдары соңғы жарты ғасырдан астам уақыт барысында негізінен жүгері өсірумен шұғылданатындықтан, мұндағы сұрып сынау учаскесі «дала аруының» жанадан пайда болған тұқымдарын сынау, жерсіндіру істерімен айналысады.

ЖАҢА СҰРЫПТЫ СЫНАЙТЫН АЛАҢ

Панфилов ауданында 1958 жылы алғаш рет мемлекеттік жеміс-жидек шаруашылығы ұйымдастырылды. Бұл тұста өңірде жүгері өсіру өндірісі де бел ала бастаған болатын. Осы үрдіске байланысты ауданда мемлекеттік сұрып сынау учаскесі құрылды. Жаркент қаласының солтүстік шетіндегі жалпы аумағы 112 гектар жерді алып жатқан шаруашылық 55 жылдан бері жүйелі жұмыс істеп келеді. Шаруашылықта сынақтан өткен жеміс-жидек түрі мен жүгері, сорго, судан шөбі сынды дақылдардың жана сұрпы комиссияның жоғары бағасын алып, өндіріске кеңінен енгізіліп, ел берекеcін еселеуге негіз қалады.



— Біз бір жылдық дақылдардың әрбір сұрыбын қатарынан үш жыл егіп, сынақтан өткіземіз, — дейді мекеме агрономы Нұрлан Ағымов. — Сұрып сынаудың нәтижесі арнайы кесте арқылы күнделікті жазылып, бақылауға алынып, оның бұр жаруы, топырақ балл банитетін қалауы, ылғал сұранысы, жылдам бойлауы, тозандануы мен дән ұстауы сияқты өзіндік ерекшеліктері жазылады. Үш жыл қатарынан егіп өсіретініміз — әр жылдың ауа райында ерекшеліктер болуы мүмкін, дақылдың осындай өзгерістерді қалай қабылдайтыны сынақ барысында ескеріледі. Аталған сұрып сынау телімін 2011 жылдан бері Таскын Жапарқұл басқарады. Еліміз егемендік алып, халық шаруашылығы нарық қатынасына көшірілгеннен бері кәсіпкерлікпен шұғылданып, жеке шаруасын

Қазіргі Талдықорған аймағындағы алты сұрып сынау шаруашылығы Жоңғар Алатауы баурайларына жерсінетін жеміс-жидек пен ауыл шаруашылық дақылының сұрпын өсіріп, өндіріске енгізу бағытында ел берекеcін арттырып келеді. Бұлардың арасындағы ең байырғысы — 1937 жылдан бері жұмыс істейтін Сарқан астық мемлекеттік сұрып сынау учаскесі. Олар масақты дақылдардың жаңа сұрпын сынаумен шұғылдansa, 1955 жылы құрылған Кербұлақтағы әріптестері де осы бағытта жұмыс атқарады. Ал басқалары астық өнімдерімен қатар жеміс-жидек, картоп, бау-бақша тұқымдарының түріне ден қойған.

шалқытқандардың бірі — осы Таскын. Ол құрған «Ернер» ЖШҚ өңірде элиталық жүгері тұқымын өсіретін ең алдыңғы қатардағы шаруашылық. Бұл сұрып сынау учаскесіне басшылық жасау Таскынға жайдан-жай тапсырылған жоқ. Кейінгі жылдары сынақтан өткізілген 50-ден астам жүгерінің, 2 түрлі судан шөбінің, 2 түрлі «Могар» сұрыпты соргоның жана 12 тұқымдары мемлекеттік комиссияның жоғары бағасын алып, өндіріске енгізілуі — Таскын басқарған ұжымның жүйелі жұмысының нәтижесі. Биыл дәндік жүгерінің 37, сүрлемдік жүгерінің 30, дәндік соргоның 6, сүрлемдік соргоның 3, дәндік моғардың 2, судан шөбінің 2 сұрыптары

сынақтан өткізіліпті. Дөнге өсірілген жүгерінің Данубио сұрыбы 102 күнде пісіп-жетіліп, әр гектарынан 54,4 центнерден өнім жиналды. Сол сияқты «Мас-38Д», «НС-3014», «Мас-39Т», «МВ — Максима» сұрыптарынан — 53,5 центнерден 63,5 центнерге дейін гектар сабын дән жиналды. Бұл сұрыптар болашақта облыстың дәндік жүгері өсіретін аудандарына таратылып, ел экономикасына мол береке береді.

Сұрып сынау учаскесінің қарауында қосымша 48 гектар бак бар. Онда 3 түрлі өрік, алманың бес сұрыбы, алмұрт, айва, қарақат өсіріліп, олардан жиналған өнім шаруашылық экономикасын өркендетуге жұмсалады. Үкімет бұл мекемеге жана 2 доңғалақты трактор берді. Ұжымда бүгінгі таңда он шакты адам тұрақты еңбек етеді. Жазғы, күзгі жеміс-жидек жинау науқанында шаруашылыққа уақытша тағы оннан астам жұмысшы тартылады.

игерудегі белсенділіктері өнім сапасы мен көлемін еселей түсуге он ықпалын тигізуде. Еңбек адамының көңіл-күйінің қалыпты, денсаулығының жақсы болуында уақытылы тамактанудың маңыздылығын ескерген зауыт басшылығының жұмысшылардың бес мезгіл тамактануына жағдай жасап отырғандығын атау артық етпес.

— Тұрақты жұмыспен қамтылғаныма тоғыз айдан асып барады. Елімізде осындай жоғары сапалы өнім өндіретін зауыттың барын әркез мақтан тұтамын. Еңбекақы, тамактану мәселесінде еш қиындық жоғы қуантады. Таза, жылы әрі автоматтандырылған озық технологияға құрылған зауытта шетелдіктерден қалыспай еңбек етуге бар қабілет-қарымымызды жұмылдыраудамыз, — дейді зауыт жұмысшысы, кендалалық Айбар Құдайбергенов.

Міне, мұны Қазақстанға келген шетелдік инвесторлар еңбегінің жемісі дер едік. Себебі Жетісудың керікті қалаларының бірі — Талғардан отандық өнім өндіруге тікелей ұйытқы болып отырған бас құрылтайшы түрік ағайындар Мехмет Садық Изжанның, бас директор Мұстафа Ероғұлның іскерлігі екендігін атап айту орынды. Қалталы кәсіпкерлердің әлемдік бәсекеге қабілетті ПВХ өнімдерін шығарудағы басты мақсаты да — адам денсаулығына зиянсыз, яғни қорғасынсыз пластикалық өнім түрін шығарып, сауда нарығында кеңінен танылатын қазақстандық бренд жасау.

Бетті дайындаған
Қуаныш ТҮНҒАТАР,
Алматы облысы

Орайы
келген
әңгіме

АСТАНА ЭКСПО-2017 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
КӨРМЕСІНІҢ БАСТАЛУЫНА САНАУЛЫ ҒАНА
КҮН ҚАЛДЫ. ТМД ЕЛДЕРІ АРАСЫНДА ТҰҢҒЫШ
РЕТ ҚАЗАҚ ЖЕРІНДЕ ӨТКЕЛІ ОТЫРҒАН ОСЫНАУ
КӨРМЕНІ НЕ ҮШІН, ТЫМ БОЛМАСА БІР КҮН АРАЛАП
КӨРУ КЕРЕК? ШЕТЕЛДЕН КЕЛЕТІН ТУРИСТЕРДІ
АЙТПАҒАНДА, ӨЗІМІЗДІҢ ҚАРАПАЙЫМ ХАЛЫҚҚА
БҰЛА ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КӨРМЕ НЕ БЕРЕДІ?
ОСЫ ЖӘНЕ ӨЗГЕ ДЕ САУАЛДАРДЫ БІЗ
ЭКСПО-2017 ЖЕДЕЛ ШТАБЫНЫҢ АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ
БОЙЫНША ЖЕТЕКШІСІ САМҒАТ ЕРМЕКБАЕВҚА
ҚОЙЫП, ЖАУАП АЛҒАН ЕДІК.

— Көрменің «Болашақтың энергиясы» тақырыбы инновациялық жаңалықтарға мензеп тұр. Демек, ғылыммен айналысып жүрген жандарға үлкен жаңалықтың ортасы болғалы тұр ғой?

— ЭКСПО Халықаралық көрмесі Астанада 10 маусым мен 10 қыркүйек аралығында өтетінін естеріңізге саламын. Көрменің мақсаты — жарыссөздер ұйымдастырып, ғаламшардағы энергия пайдалануды бақылау әрі табиғатқа тигізетін

университетінің профессорлары, Силиконды алқап компаниялары, Үндістанның индустриалды технопаркi, Қытай, Біріккен Араб Әмірліктері, Аустралия және Сингапур елдері ең үздік жобаларын ұсынбақшы. Біздің елдің павильонынан материалтану термоядролық «Токамак» реакторын көруге мүмкіндік туады. Яғни бүкіл дүние жүзінде бар дүниелер, озық технологияларды бір жерге жинап, 93 күн бойы өзіміздің казак халқына,

де елдердің музыканттары өнер көрсетеді.

Астана Опера театрында 50-ден астам шаралар болады. Әлемдік опера аңызы Пласидо Доминго негізін қалаған, опера әншілері арасындағы әлемдегі ең беделді вокалды байқау «Опералия» болады. Доминго Дж.Вердидің «Тривиата» операсын орындайды. Қыркүйектің басында Ла Скала «Фальстаф» операсы мен Бетховеннің №9 симфониясын ұсынады. Билет сатылымға шығып қойды.

15-16 маусым күндері Дж.Вердидің «Аида» операсының қойылымы Бейбітшілік және келісім сарайы алдында, ашық аспан астында қойылады. 25 маусым күні Людвиг Минкустың «Дон Кихот» қойылымы болады.

«Цинь Шихуанди императорының сары саз әскері» көрмесі болады. Онда 50-ге жуық археологиялық заттар: әскерлердің саздан жасалған ескерткіштері, қару-жарак, ыдыс, алтын және күміс әшекейлер қойылады. «Ежелгі Египет ескерткіштері» көрмесінде Тутанхамонның тұтынған заттары, Эрмитаж қорынан Шығыс және Батыс қару-жарак үлгілері көрмесі, сонымен қатар «Сұттан Бейбарыс және оның дәуірі» көрмесі өткізіледі.

Әлемге әйгілі Дю Солей циркінің әртістері 93 күн бойы көрмеге келушілерге өз өнерін көрсетпек. Шетелде бұл цирк қойылымына кіру үшін 1-2 апта кезекке тұрып, кіре алмай қалатындар болады. Сондықтан ЭКСПО көрмесі барлық жастағы адамның қызығушылығын қанағаттандырады.

Спортсүйер қауым үшін 14 спорттық шара ұйымдастырылады. Оның ішінде — 6 әлем чемпионаты, 2 Азия чемпионаты, 3 халықаралық жарыс, 2 Президент Кубогі және 55 жыл сайынғы Дүниежүзілік боксерлік кеңес конвенциясы жоспарланған. Әрбір сайысқа 16 елден бастап 90 елге дейін қатысады.

— ЭКСПО билетінің құны әр түрлі екенін білеміз. Демек, құнына қарай көретін дүниелер де шектеулі бола ма?

— Билет бағасы әр түрлі. Бір күннің ішінде көрмені түгел аралап шығу мүмкін емес. Өйткені, көрме аумағы 173,4 гектар. Ең бастысы, көретін нәрселер билет құнына қарай шектелмейді. Көрме ішінде электрондық таблоид арқылы қай жерде қандай елдің көрмесі орналасқандығы

RUH

www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru



7

Сұхбат

Астана қаласында 9 мамыр күні «Жаужүрек полкі — әлемдік марш» атты екінші дүниежүзілік соғыс ардагерлері ұрпағының қатысуымен шеру өтеді. Осыған орай биылғы

іс-шараның ерекшелігі жөнінде ұйымдастырушының бірі, «Терроризмге қарсы комитет» республикалық қоғамдық бірлестігінің (РҚБ) төралқасының басшысы, полковник —

Аманжол Оразбаевпен сұхбаттасқан едік.



Аманжол
ОРАЗБАЕВ:

— Шеруді ұйымдастырудағы мақсат не?

— Батырлық, ержүректік тек жоңғар-моңғол шапқыншылығы кезінде ғана болғандай Қабанбай, Бөгенбай, Наурызбайлардың есімін немесе екінші дүниежүзілік соғысы кезіндегі Мәншүк, Әлиялардың атын айтумен ғана шектелеміз. Жас ұрпақ үшін бүгінгі таңда батыр болмайтындай, ертегі қылып жібереміз. Меніңше, әр заманның өз батыры бар. Екінші дүниежүзілік соғысы кезінде 500-ден аса елімізден барған азамат Халық Қаһарманы болған екен. Біз мұны Жеңістің 70 жылдығы кезінде ғана білдік. Оған дейін мұны ешкім айтпаған. Ауған соғысы кезінде де өз әскери борышын ойдағыдай атқарып келген батырлар бар. Сондай-ақ жуырда жас полиция қызметкерлері балалар мінген автобусты құтқару үшін жанын құрбандыққа шалғанын естідік. Неге бізге осындай азаматтарымызбен мақтанбасқа, ерлігін бағалап, жас ұрпаққа үлгі етпеске? Басты мақсат — екінші дүниежүзілік соғыс ардагерінің ерлігін ұмытпау, олардың батырлығын дәріптеу.

— Мұндай іс-шараны өткізуге қаржы-қаражатты қайдан аласыздар, биыл қандай ерекшелік бар?

— Бұл үшін көп қаржы керек емес. Әрбір адам өз атасының суретін ұстап жүрсе болғаны. Қатысушылар қолына жалауша ұстап, кеудесіне лента тағып жүретін болады. Сол күні Астана қаласының ішкі саясат бөлімі 7 мыңға жуық лента мен жалауша береді. «Жаужүрек полкінің»

мен биылдан бастап кірдім. Әскери маман ретінде шеруді ұйымдастыру, сапта жүру тәртібіне көмектесем. Сондай-ақ кеңесшілерге портреттен Георгий лентасын алып тастауды, оның орнына өзіміздің жалаушамызды қоюды ұсындым. Сондықтан, биылдан бастап Астана маршында өзіндік ерекшелігімізбен шығамыз. Біз шеруді «Жаужүрек полкі — Астана» деп атадық. Себебі еліміздің кейбір қаласында «Даңқ полкі», «Мәңгілік полкі» деп аталып жүр. Меніңше, олай аталу шерудің мәнін ашпайтын сияқты. Сол үшін алдағы уақытта бұл маршрутты барлық өңірде «Жаужүрек полкі» деп әр қаланың атын жазып, бірізге келтіру керек сияқты. Себебі оның



үйлестіру кеңесі Георгий лентасын таппайды. Сондай-ақ 4 әскери техника көшеден жүріп өтеді. Сосын қозғалыс бағыты өзгерді. Марш «Қазақ елі» монументінен басталып, «Отан қорғаушылар» монументінде аяқталады. Осыған орай биыл шерудің жолы 2 шақырымға ұзартылды, жалпы жүріп өтетін жол — 3,6 шақырым. 2017 жылы шеруге қатысушылардың саны артады деген болжамға байланысты қозғалыс бағыты осылайша өзгерді. «Қазақ елі» монументінің аланы кен әрі сапқа тұрғызуға ыңғайлы. Астана қаласының ішкі саясат басқармасының ұйымдастыруымен

қай қалада, қай елде өтіп жатқаны белгілі болу керек. Үйлестіру кеңесінің қазіргі құрамында ПМ ардагері Николай Хронин, родолог-психолог Әлия Сағымбаева, журналист Аида Баймакова, кәсіпкер Александр Старченко, музыка мұғалімі Айжан Қанат, мәдени-қоғамдық шараларды ұйымдастырушы Наталья Иванова, «Қазақстан әкелерінің одағы» РҚБ жетекшісі Қуаныш Жұматаев бар.

Сұхбаттасқан
Айбарша
ЖАҚСЫЛЫҚ,
Астана қаласы



ӘЛЕМНІҢ ҮЗДІК ЖОБАЛАРЫ



ШОҒЫРЛАНАТЫН КӨРМЕ

залалды азайту. Қуатты жоспарлап әрі үнемді пайдалануға үйрету. Адамдарды жауапкершілікке шақыруды көздейді. Көрмеге 2 миллион адам келеді деп жоспарлануда. Оның 85 пайызы — отандастарымыз. 15 пайызы — шетелдік азаматтар, яғни туристер болмақ. Халықаралық көрменің біздің елде ұйымдастырылып, өткізілуінің халықаралық, мемлекеттік және жергілікті деңгейі бар. Мәселен, көрменің жергілікті деңгейі туристік сала, қонақүй бизнесі мен қызмет көрсету салаларына үлкен серпіліс береді. Сонымен қатар шағын және орта бизнестің дамуына, жаңа жұмыс орындарының құрылуына септігін тигізбек.

Салыстырмалы түрде айтар болсақ, 2016 жылы ЭКСПО көрмесі Анталияда өтті. Көрме тақырыбы «Гүл және сәби» деп аталған болатын. Көрме — гүлдермен қалай абаттандыру жұмысын жүргізуге болатынын көрсетті. Ал біздің елдегі көрме табиғатта бар нәрседен баламалы қуат көзін қалай алуға болатынын көрсетпекші. Осыған сәйкес, көптеген тематикалық дүниелер ұсынылады. Мысалы, «Tesla» электромобильді автокөлігінің жаңа моделі көрмеге қойылады. Онда көліктің жасалу технологиясын көруге болады. Vestas компаниясы инновациялық жел энергетикалық қондырғыларының жаңа үлгісін ұсынады. Яғни желден қуат алу көздерінің шағын және үлкен түрін көрсетеді. Өзге халықаралық компаниялар сүтегімен жүретін көлік шығаруды қарастыруда. Одан бөлек, Ұлыбритания қалдықтарды қолданудың жаңа технологиясын көрсетсе, малайзиялықтар биоотын өндірісін дайындауды көрсетеді. Біріккен Араб Әмірліктері күн қуатындағы ноу-хаумен бөліспекші. Нидерландтар өнеркәсіп пен ауыл шаруашылығы өндірісінен қалай жасыл экономикаға көшу керектігін көрсетеді. «Үздік тәжірибелер аймағы» павильонында тұрақты энергия көздері саласындағы жүзеге асқан технологиялар мен жобалар көрсетіледі. Стэнфорд



— Қарапайым халыққа, мектеп оқушыларына көрмеден не көруге болады?

— Көрме барысында отандық және шетелдік шығармашылық ұжым, спортшылар мен талантты жастардың қатысуымен болатын 700-ден аса шара жоспарланған. Ең басты назар — казак халқының тарихы, мәдениеті мен дәстүрін көрсетуге арналған шараларда. Аумағы 2,5 мың шаршы метр болатын «Қазанат» ипподромындағы «Этноауыл» ұлттық мәдени кешен бірнеше аймақтан тұрады: көлөнершілер, ұлттық асхана, ан аулаудың дәстүрлі түрлері, ұлттық ойындар мен спорт түрлері және концерттік аумақ. Ұлттық спорт түрлері де осы ауылдың ішінде орналасқан. Ипподромда Президенттің сыйлығына арналған бәйгеден республикалық турнир өтеді. The Spirit of Tengri аясында Венгрия, Норвегия, Түркия және өзге

туралы ақпарат, қалаған елдің көрмесін аралап, қалаған мәдени шараны тамашалауға мүмкіндік береді. Қазіргі таңда 5 түрлі билет түрі бар. Біріншісі, дүйсенбіден жұмаға дейінгі аралықтағы күні белгіленген билет құны — 4000 тенге. Ал белгіленген күні бар, бірақ сенбі және жексенбі күндердің билеті болса, құны — 6000 тенге. Ал дүйсенбіден жұмаға дейінгі аралықта күні белгіленбеген, бірақ қалаған уақытыңызда баратын билет болса, ол да 6000 тенге. Ал күні белгіленбеген, бірақ кез келген сенбі, жексенбі күндеріне арналған билет болса, онда құны 8000 тенге. Сувенирлік билет бар. Құны — 20 мың тенге. Аптаның кез келген күнінде сол билетпен кіріп, көрмені тамашалауға болады. Мектеп жасындағы оқушыларға 50 пайыз жеңілдік қарастырылған.

Сұхбаттасқан Әсел ДАҒЖАН



ÖÑIR

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

www.jasqazaq.kz

Самау

Содан беріде «Бал Текстиль» фабрикасының кілемі алыс-жақын шетелдердің нарығын бағындыра бастады.

Арада көп уақыт өтпей Оңтүстік Қазақстан облысынан шығарылатын отандық өнім — «Бал Текстиль» кілемі Швейцарияның Женева қаласында өткен халықаралық конвенцияда үздік сапа аталымы бойынша «Алтын жұлдыз» (*ISAO жылдесі*) иеленді.

Сапа мен инновациядағы жетістіктерге қол жеткізген компаниялар мен ұйымдарға табыстатын ISAO жүлдесін алу сынында кілем фабрикасы көшбасшылық пен ұйымдастырушылық қабілеті, сапа мен өнімділік, компанияның беделі мен нарықта тауар сатуға қолайлы орта қалыптастыруы, технология, инновация және өсім сатылары бойынша жеңіске жетіп, үздік деп танылған. Ал құрметті халықаралық жүлдені отандық компанияның жетекшілігіне табыстаған соңғы 30 жылдан бері әлемнің 179 елінде әр саланың көшбасшыларын анықтап, марапаттап келе жатқан «Business Initiative Directions» компаниясы.

Кілем фабрикасы әзірге елімізде теңдесі жоқ серіктестік. Өз жұмысын 2013 жылы «Индустрияландыру картасы» бағдарламасы аясында бастаған өндіріс орны тек кілем тоқумен ғана емес, «BCF», «Heat-Set», «Frize» маркалы полипропилен жіптерін иірумен де айналысады.

Шикізат көзі Түркия, Бангалдеш, Ресей,

Үндістан және басқа елдерден

жеткізіледі. Кілемдер бельгиялық

жоғары технологиялық

«Michel Van De Wiele»

кондырғыларда тоқылады.

Ал синтетикалық

полипропилен жіптері

Германия мен

Франция елдерінен

жеткізілген.

«Oerlikon Neumag»,

«Allma Volkmann»,

«SUPERBA»

фирмаларының

заманауи

құрылғыларында

иіріледі.

«Бал

Текстильдің» кілем

және кілем өнімін

шығару қуаттылығы

— жылына 5 миллион

шаршы метрден асады.

Ал полипропилен жібін

иіру қуаттылығы жылына

4 мың тоннаны құрайды.

Бүгінде мұнда 245 адам жұмыспен

қамтылған.

«Бал

Текстиль»

өнімдерін еліміздің барлық

қаласында кездестіре аласыз. Еліміздегі

ресми таратушылардың қатары 400-ден асканы осының

дәлелі. Сонымен қатар тұрақты түрде тапсырыс беріп,

өнімдерді алатын 20-дан астам шетелдік серіктесі бар.

2016 жылы «Бал Текстиль» шведтің IKEA мен

Еуропалық экономикалық қауымдастықтың өзге де

компанияларымен келісімге келудің нәтижесінде экспорт

көлемін 20-30 пайызға ұлғайтты. Енді «Қазақстанда

жасалған» деген белгісі бар кілемдерді Англия, Германия

және Ресейдің ірі сауда маркетінен кездестіруге болады.

Фабрика кілемдерінің дизайнын 20 маманнан

тұратын арнайы топ жасайды. Еліміз бойынша 400-ден

астам сауда нүктесінде «Қазақстанда жасалған» деген

танбасы бар «Бал Текстиль» өнімдері сатылады. Басым

көпшілігі оңтүстікпен қатар еліміздің батыс, солтүстік

аймақтарында орналасқан. Фабриканың 30 пайызға жуық

өнімі Ресей, Қырғызстан, Тәжікстан, Әзірбайжан және де

Англия мен Швеция елдеріне экспортталады.

Фабрика басшылығы өз өнімдерінің нарықтағы

бағасын үнемі назарда ұстап отырады. Өйткені, арадағы

делдалдар бағаны бірнеше есе қымбаттатса, сатылымға

әсері тиеді. Бағаны тым қымбаттатқандар анықталса,

оларға шара қолданылып, тіпті келісімшарт бұзылуы да

мүмкін.

Кілем фабрикасы тәулігіне 3 мың шаршы метрден

бастап 15 мың шаршы метрге дейін кілемді тоқып

шығарады. Фабриканың атқарушы директоры Жомарт

Керімшеев өнім көлемі тапсырыс берушінің қалауына

байланысты дейді. Яғни кейде тапсырыс беруші жұқа

әрі жеңіл кілемге тапсырыс береді екен. Оны тоқуға аз

уақыт жұмсалады. Ал қалың кілемнің жұмысы қиындау.

БІРДЕН АЙТАЙЫҚ, «БАЛ ТЕКСТИЛЬ» КІЛЕМ ФАБРИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТ Н.НАЗАРБАЕВТЫҢ КӘСІПКЕРЛІКТІ ҚОЛДАУ ЖӨНІНДЕГІ БАҒАЛЫ БАСТАМАСЫНЫҢ ТӨЛ ПЕРЗЕНТІ. ШЫМКЕНТКЕ ЖАСАҒАН БІР САПАРЫНДА ЕЛБАСЫ МЕМЛЕКЕТТІК ТАПСЫРЫС АЯСЫНДА САТЫП АЛЫНАТЫН ТАУАР АРАСЫНДА «ОСЫ КІЛЕМДЕР БОЛУЫ ТИІС» ДЕП НАҚТЫ ТАПСЫРМА БЕРГЕНІ ЖАДЫМЫЗДА.



Фабрика жылына 5 миллион шаршы кілем

шығаруға қауқарлы.

— Нарықта түркиялық, ирандық кілемге деген сұраныс жоғары. Себебі халық шетелдік өнім сапасына күмән келтірмейді. Біздің кілемнің сапасы олардан кем түспейді. Өйткені,

барлығының шикізаты бір.

Сонымен қатар біз тапсырыс берушінің тілегіне қарай

кілем тоқимыз. Біздің

фабрикаға келген

адам жіптің

шығарылуынан

бастап, кілемнің

тоқылу процесін

өз көзімен

көре алады, —

делі Жомарт

Керімшеев.

«Бал

Текстиль»

кілем

фабрикасының

директоры

Талғат

Ысқаковпен

Бәйдібек

ауданында таныстық.

Ол өзі туып-өскен Жүзімдік

ауылына бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі

аясында үлкен спорт кешенін салып берген-ді. Ғимаратты

жөндеуден өткізуге 25 миллион теңге жұмсалған. Заман

талабына сай жуыну бөлмелері бар. Спорт кешенінің

іргесінде жазғы футбол алаңы да осы жолы пайдалануға

берілді.

Сегіз қырлы, бір сырлы Талғат бауырымыз салауатты

өмір салтын ұстанады. Оны жерлестері Бәйдібек

аудандық тоғызқұмалақшылар федерациясының

төрағасы етіп бірауыздан сайлады. Ал соңғы кезде

Шаяннан шыққан тоғызқұмалақшылар әлемдік

долаларда өнер көрсетіп, жүлдегер атанып жүр. Туған

жердің түлеуіне қолғабыс жасаған Талғат сол жолы

Бәйдібек ауданының Құрметті азаматы атанды.

Осы жерде Талғат Ысқаковтың 2016 жылдың әр сала

бойынша үздіктері анықталған облыстың қорытынды

жиынында «Жылдың ең үздік кәсіпкері» атанғанын да

айта кеткен ләзім. «Бал Текстиль» өнімдері 2014 жылы

отандық тауар өндірушілер арасында өткен «Алтын

аймақ» республикалық байқауда «Халық тұтынарын үздік

тауар» номинациясы бойынша марапатталса, 2015 жылы

фабрика Оңтүстік Қазақстан облысы бойынша орта

кәсіпкерлік субъектілері арасында «Үздік салық төлеуші»

атанды.

Тағы бір айта кетер жәйт, 2016 жылдан бері

Швецияның халықаралық ірі IKEA сауда желісімен

келісімшартқа отырған «Бал Текстиль» фабрикасы

кілемдерін Ұлыбритания және Германия нарығында

саудалауда. Демек, әлемдік нарық қазақ кілеміне көз тікті

деген сөз.

Жылына 5 миллион шаршы метр кілем тоқып, 4 мың

тонна полипропилен кілем түгі жібін өндіруге мүмкіндігі

бар фабрика өткен жылы 3 миллион шаршы метр кілем

шығарды. Фабрикаға 1,7 миллиард теңге инвестиция

салынған.

Іскерлік

Оңтүстік Қазақстан облысы Қарабұлақ ауылдық округінде мал

бордақылау алаңшаларында шағын және орта кәсіпкерлікті дамытуға байланысты семинар-тренинг өткізілді.

Облыстың аудандарынан арнайы келген кәсіпкерлер мен этномәдени орталықтардың өкілдерін Қазақстан

ірі кара бордақылайды екен. Әр жұмысшы айына 60 мың теңгеден жалақы алады. Былтыр 70 тонна ет



ҚАРАБҰЛАҚТА ЖҰМЫС БАР

Халқы облыстық ассамблеясы төрағасының орынбасары, Ассамблея хатшылығының менеджері Мұраталі Қамұратов пен аудан әкімінің орынбасары Мадияр Оразалиев бастап жүрді. Семинарға келушілер мал шаруашылығы саласында еңбек етіп жатқан кәсіпкерлердің бүгінгі тыныс-тіршілігімен танысты.

Қонақтар алдымен жеке кәсіпкер Жауланбек Юлдашбековтің қожалығында болды. Үш жыл бұрын құрылған қожалық ірі кара бордақылаумен шұғылданады. Қожалықтың басшысы Жауланбек Юлдашбековтің айтуынша, осында еңбек ететін 6 адам жылқы мен

өндіріліпті. Биыл бұл көрсеткіш 75 тоннаға жеткізбек ниетте.

Семинарға қатысушылар бұдан соң жеке кәсіпкер Ольга Айтуарованың мал сою бекетінде болды. 2010 жылдан бері жұмыс істеп келе жатқан бекетте тәулігіне 35-40 ірі қараны союға мүмкіндік бар. Мұнда 16 адам жұмыспен қамтылған. Дайын болған 30 тонна ет арнайы тоназытқышта сақталып, облысымыздан тысқары Жамбыл, Қызылорда облыстарымен қатар, Алматы қаласына да жөнелтіледі.

Соңғы жылдары жұрт аузында «бір Қарабұлақтың өзінен жөнелтілген ет өнімдері Алматы қаласы тұрғындарының 3 тәулікке

дейінгі сұранысын өтей алады» деген әңгіме айтылып жүр. Расында солай.

Әбдіқаһар Хасанов басқаратын ет өнімдерін консервілеу цехында тәулігіне 2 тонна бұқтырылған ет өнімдері әзірленеді. Мұнда 25 адам еңбек етеді. Бұқтырылған ет өнімдерінің сапасы жоғары. Әсіресе, құтының орамасында жазылған «Қазақстан жасалған» деген жазу көңілді бір маркайтып тастады. Ә.Хасановтың айтуынша, цех жұмысшылары тәулігіне 200 данаға

дейін бұқтырылған ет құтыларын дайындайды.

Семинарға қатысушылар Қарабұлақтағы Д.Қонаев атындағы колледжде болып, студенттердің ауыл шаруашылығы техникаларын жасап шығарудағы өнертапқыштық жұмыстарымен танысты. Аудандық ауыл шаруашылығы және бір қатынастары бөлімінің басшысы Н.Көпеев, кәсіпкерлік бөлімінің басшысы Ш.Убайдуллаев кәсіпкерлікті дамытуда мемлекет тарапынан жасалып отырған қамқорлықтар төңірегінде ойларын ортаға салды.

Сайрам ауданы

Даму

ҮЙИД

бағдарламасын жүзеге асырудың ең тиімді әрі төте индустриалды аймақтар құру екенін уақыттың өзі дәлелдеп берді. Соның жарқын мысалы ретінде, Шымкент қаласындағы «Оңтүстік» индустриалды аймағын айтуға болады. Бұл аймаққа өткен жылы 900 миллион теңге инвестиция тартылып, 6 кәсіпорын іске қосылған. Сөйтіп, мұндағы жұмыс істеп тұрған кәсіпорындардың қатары 43-ке жетті. Жалпы, аймақта 3 мыңнан астам адам тұрақты жұмыспен қамтылған. Аталған кәсіпорындар 2016 жылы 15,4 миллиард теңгенің өнімін өндіріпті. Бұл жалпы облыстағы өңдеу өнеркәсібі өнімінің 3,1 пайызы деген сөз. Біздіңше, бұл өте жақсы көрсеткіш. Ал егер қазіргі таңда «Оңтүстік» индустриалды аймағында жалпы инвестициялық құны 80 миллиард теңгеге жуықтайтын 84 жоба жүзеге асып жатқанын ескерсек, алдағы жылдары көрсеткіштер бұдан да жақсара түсетін анық.

Шымкент бүгінде елдегі үшінші мегаполиске айналып келеді. Тұрғындар саны миллионға жуықтаған, инфрақұрылымы дамып келе жатқан қаланың инвестициялық тартымдылығы да жақсарған. Сондықтан ірі инвесторлар өз жобасын облыс орталығында жүзеге асыруға құмбыл. Соның дәлелі ретінде 2015 жылы салына бастаған «Тассай» индустриалды аймағында қысқа мерзімнің

Әлемді шарпыған дағдарыс шикізат экспортына тәуелділіктің ұлттық экономика үшін қаншалықты күрделі проблема екеніне баршаның көзін тағы бір жеткізгендей. Мұнай бағасының құлдырауы мемлекеттік бюджеттің кірісін күрт кемітіп, еліміз аса ауыр сынақпен бетпе-бет келді. Елбасы Н.Назарбаевтың көрегендікпен қабылдаған шешімінің, атап айтқанда, Ұлттық қор құру және Үдемелі индустриалды-инновациялық даму (ҮИИД) бағдарламасын қабылдау жөніндегі бастамаларының арқасында ұлттық экономикамызда қазіргі қиындықтар біршама еңсеріліп келеді.

ішінде 4 ірі кәсіпорынның іске қосылуын айтуымызға болады. «Тассай» аймағында 2017-2018 жылдары 24 кәсіпорын ашылтып, онда 2 мыңға тарта жана жұмыс орны құрылады. Мұнан бөлек, Шымкенттің маңынан тағы екі аймақ — «Бадам» және қазақ-түрік индустриалды аймақтары пайдалануға берілмек.

Осыдан бірнеше жыл бұрын «Оңтүстік» индустриалды аймағындағы оң тәжірибені облыстың барлық аудан, қалаларына енгізу туралы бастама көтерілген. Сөйтіп, облыстың аймақтарында бірінен соң бірі индустриалды аймақтар құрыла бастаған. Арада 4 жылдан астам уақыт өтті. Енді нәтиже қалай? Игі бастама аудан, қалаларда өндірістің жанданып, өнеркәсіптің өркен жаюына ықпал ете алды ма? Осы сауалдардың жауабын іздеп көргенімізде барлық аудандарда бірдей жұмыстың жүйелі әрі нәтижелі жүргізіліп жатпағанын байқалық.

Басқарманың мәліметі бойынша аудан, қалалардағы индустриалды аймақтарда бүгінде 13 жоба жүзеге асырылған. Өңірлік үйлестіру кеңесі аудан, қалалардағы индустриалды аймақтарда алдағы жылдары жүзеге асатын 86 жобаны мақұлдапты. Оған 120 миллиард теңге инвестиция тартылып, 5 мыңнан астам жұмыс орны ашылады деп жоспарланған.



Өрлеу

«Хамит» өндірістік кооперативінің басшысы Бакытжан Серманиязовтың айтуынша, кәсіпорында балықтың 10 түрі әзірленеді.

Оңтүстік Қазақстан облысында 3 балық өңдеу зауыты және 28 балық шаруа қожалығы бар. Бұл кәсіпорындарда жылына 6 мың тонна балық өңделеді. Бұл туралы облыстық әкімдігінің ұйымдастыруымен Шардара және Мақтарал аудандарында ауыл шаруашылығы кооперативін құру және оларды несиелендіру бойынша өткен семинар-кеңесте белгілі болды. Шардара ауданындағы «Хамит» өндірістік кооперативінде балық және көкөніс шаруашылығы кооперативтерін құру бағыттарын талқылады. Жиынға аудан әкімінің орынбасарлары және шаруа қожалықтарының басшылары қатысты.



Ол «Өніміміз сапалы болғандықтан, сұраныс та жоғары. Жылына 3 мың тоннаға дейін балық өңдейміз. Жалпы өнімнің 70 пайызын шетелге, ал 30 пайызын ішкі нарыққа саудалаймыз. Жұмысшыларымыздың жалақысы уақытылы төленеді. Негізінен Ресей, Германия және Израильге балық экспорттаймыз», — дейді.

Қазір Шардара ауданында 3 балық өңдеу зауыты жұмыс істейді. «Хамит» және «Шардара балық-1» кәсіпорындары бұрыннан өз жұмысын жолға қойып үлгерген. Аудандағы үшінші балық өңдеу зауыты былтыр іске қосылған. Облыс әкімі Жансейіт Түйебаев салтанатты түрде ашып берген бұл кәсіпорынның құрылысы Үдемелі индустриалды-инновациялық даму бағдарламасы шеңберінде жүргізілген. Жергілікті қазынаға жылына 4 миллион теңге салық түсіретін табысты кәсіпорында 40 адам жұмыспен қамтылған.

Семинар-кеңеске қатысушылар «Тұрар» ауыл шаруашылығы өндірістік кооперативінің жұмысымен де танысты. Бір ерекшелігі, бұл кәсіпорын былтыр тамшылатып суару әдісі арқылы әр гектардан 80 тонна өнім алған.

Осы және өзге де көрсеткіштермен танысқан соң «Ырыс» микроқаржы ұйымының өкілі Дәулетқожа Мамыров кәсіпкерлерге ауыл шаруашылығын субсидиялау тәртібін түсіндірді. Дикандар мен шаруалардың сұрақтарына жауап берді.

Семинар-кеңеске қатысушылар Мақтарал ауданында «Аботя» шаруа қожалығының тыныс-тіршілігімен танысты. Тамшылатып суару әдісін енгізуді жөн деп тапқан еңбеккер қауым жүзім шаруашылығынан үлкен үміт күтетіндерін жасырмайды. Семинарға қатысушылар осы аудандағы «Кетebай» шаруа қожалығының тәжірибесінен мол мағлұмат алды.

Бетті дайындаған Сабырбек ОЛЖАБАЙ, Оңтүстік Қазақстан об

PORTRET



9

www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

деп толғанатынын содан. Атақты Аркадий Райкин де теңгермешілдіктен қашты. Егер ол МХАТ-та жүре берсе көптің бірі болып қалар еді. Еңбегі еш болар еді. Білді. Кетті. Совет театрында берік ірге қалаған жайдақ судай жалпақшешейлік әлі мызғымай келеді.

Көптеген қисыңсыздықты көре-көре, ағына қарсы жүзгін келеді. Арманда кеткен Шәмші, Мұқағали, Әбілахаг, Оспанхан, Асқарлар ойға оралғанда қамығасың. Олар қолдарында бола тұрып, сауелі ақыл-ой, тегеурінді таланттары жете

тұрып, көп нәрсеге үлгірмей кетті. Солардың қателіктерін қайталаудан тартынасын. Менін осы күнге дейін не жеке афишам, не открыткам жок екен...

Бәрінен бұрын ішкі мүмкіндігінді, жарқын ойларыңды сахнаға бүкпесіз шығаратын театрың болмаса... Біреулердің нұсқауымен, қақпақылмен қашанғы жүресін. Манада айттым ғой, теңгермешіліктің, бас-басына би болған кісіліктің

далмаса ғұмыр бойы қиналуға тура келеді. Біз суға да ағып кете жаздадық, таяқты да жедік, бандалар шайқасының арасына да түсіп кеттік... көресіні көріп, пісіп өсіппіз.

Бертін келе басылдық қой. Көтеріңкілікке дағдыландық. Өнер өзгертті бізді. Тазалалды. Қазір көркемөнер көрмелерінің бір де біреуін бос жібермеймін. Әр суретшінің қойылымында ойланасың, толғанасың, жан дүниен тұна түседі.

Боевикті жақсы көремін. Олар өтірік те болса шымыр, әсерлі түсіріледі. Идеяларында халықты қорғайтын жауынгер ұлдар көп болса, батыр жігіттердің қатары нығайса, ұрпағымыз Шварценеггер, Сталлоне, Ван Дамм сияқты мүсінді, суға батпайтын, отқа күймейтін қабілетті болып, шынығып өссе деген тілек бар. Соларды көріп отырып, балаларымыз үшін осындай фильмдерді біз неге шығармаймыз деген ой туады. Материал көп бізде.

Қырғыз ағайындар бір ғана «Манасты» насихаттай-насихаттай әбден ақжем қылды. Әлі де қалыспай келеді. Алда да ғұмыр бойына айта беретін болар. Бізде Алпамыс, Қобыланды, Ер Тарғын, Ер Қосай, Қамбар батыр... бәрі тын жатыр. Қазір кез келген баладан батыр кім десең, Голливуд жұлдыздарының есімдерін тақылдап

тұратындықтарына шүбәм жок. Сонда ертегі сияқты болса да оқиғалары қым-қуыт шиеленіскен сюжет жазып, «боевикті» сол өз алпауыттарымызды қатыстыра жасаса дейсін. Атақтары айдай әлемге жайылған

замандас батырларымыз да көп. Әбісәлан, Әбілсейіт, Жақсылық, Серік, Дәулетгердің прототиптерін пайдаланып, небір жаппай фильмдер түсірсе деп қиялданасың. Бала кезімде жастанып оқитын қалың-қалың «Батырлар жыры» болушы еді. Дәл бүгінге дейін бояумен салынған суреттері де көз алдыма. Өзіміз де соларды көшіріп өстік. Сондай суреттер де жок бүгін. Жанаша мәнермен қайта салуға болады ғой соларды...

ҚАЗАҚҚА ЖАРАСПАЙТЫН ӘДЕТ

— Арақ-шараппен, темекімен «татулығыңыз» қалай?

— Арақтың дәмін білмеймін. Татып көрмегем. Ол жағынан періштемін... демеймін. Жастау кезде іштік. Қазір де

бөтен емеспіз. Онда да айтулы шараларда, ыстық қауышуларда тиіп-қашып жүретініміз болмаса, салынған нәрсем емес. Өйткені, көтере алмаймын. Ауырасын. Араққа тым үйір болсаң там-тұмдап жинаған абырой-беделден де мезетте-ак жүрді болуың мүмкін. Қолдағы бар құты мұнай сияқты, сүрініп кетіп, төгесің де аласың. Ондай бола жаздаған кездеріміз де болды жастық дәуренде. Арақ не істетпейді. Жынды қылып жібереді.

Жалпы, осы арақкештік, шылымқорлық қазаққа аса жараса қоймайтын әдеттер-ау... Шылым шекпеймін. Сон-оу баяғыда, алтыншы-жетінші класта жүргенімде әкем мені тезірек ержетсін деп үйге «Беломор-Канал», «Север», «Прибой», «Прима» сияқты темекілерді әкеліп тізіп қойып:

— Тарт, үйрен азаматтарша! — деуші еді. Тезірек есейсін, қызығын ертерек көрейін деген тілектен ғой. Бәрібір қызықпаппын сол әдетке. Сонда шылымқор бір құлар жиі келіп:

— Ой, Төкеннің баласының темекісінен тартайықшы бір! — деп көк түтінді бұрқыратып, әкемді маз қылып кететін. Тартпай кетіппін әйтеуір. Шылым шекпесем де газбен жанатын оттық жинаймын. Оның да небір әдемі түрлері кездесседі.

«ЖАҚСЫ ЖІГІТ» ДЕГЕН МАМАНДЫҚ ЖОҚ...

— Құдайбергенді жұрт кілең көңілді жүретіндей көретіні рас. Жабырқайтын сәттеріңіз бар ма?

— Бейғам уақыт кетті ғой. Көңілді болайын деп орынсыз және ыржалаңдай бермейсін. Бұрын да аса жайрандай қоймаушы ем. Ойсыздау, жеңіл тірлікке бейім, жатыпшыер біреулер көңілді келетін шығар.

Тегінде, масыл адамдар да қоғамның белгілі бір әлеуметтік тобы ғой. Паразитизм — табиғи биологиялық құбылыс болса, араның да камсыз-мұнсыз, арамтамақ ағайындардың жүруі де өмір заңдылығы сияқты. Ең өкінішті — ондайлар өнер әлемінде де, театрда да тайрандап жүреді.

(Жалғасы бар)

Құлтолеу МҰҚАШ

Құдайберген Сұлтанбаев -

70



сәйгүліктердің құлағында ойнап, дүбірлетіп шыға-шыға келгенде қатты толқыдым.

Қазір қазақ өнерінде ондай айшықты құбылыстар жоқ.

Тегінде, жылдамдығын актер, актер емес. Біз де кішігірім экстрасенсіз. Кейде роліне ішкі қобалжуды, бастан өткен жағдайды саласың. Жан әлемің неғұрлым таза болса, соғұрлым тез толқисың, көзіңе жас тез кептеледі.

Рөлдерді бір сарында ойнайтын қатты актерлер кездеседі. Олар бас пайдасын, өзінің тар денгейлі жұмысын ғана білгендіктен, белгілі шеңберден шыға алмай, шынайылыққа жете алмай жатады. Есі шығып қуанғанын, рахаттанып күлгенін де көрмейсін өздерінің. Біз болсақ әріптесіміз дүкеннен бірдеңе сатып алдым десе де елпілдеп қуанып қаламыз. Кейде сондай мінезіме күлкім келеді өзімнің.

ҚАЗІР ҰЯЛМАҒАННЫҢ БӘРІ ӘНШІ, БӘРІ САЗҒЕР...

— Өнер бағытында идея көп шығар?

— Иә, мәселен, кино төңірегінде армандарым бар. Бір ойым — келешекте қысқаметражды фильмдер түсіру. Шебер қолмен ұқсата

білсен, материал жеткілікті ғой халық арасында. Мәселенки...

Жұлдыздар жамыраған түнгі ауыл. Ай төбеге көтерілген шақ.

Күнделікті күйбең жұмыстан шаршап, есінеп, қымтанып жатқалы жатқан дүкеншіге ішіп алған біреу телефон соғалды:

— Уа-а, ку-ке-е, дүкеніңді аш-шы! — деп.

Дүкенші шарт ашуланады:

— Ей, есуас, мен неге ашамын дүкенді?!

Түннің ортасы болды емес пе! Таңғы сегізде кел, пожалыста, ашамын. Ал қазір үніңді өшір. Давай, құры!

Содан таңғы алтыда телефон тағы шырылдайды.

— Оу-у-у, аш-шаншы дүкенді!

Мастықтан тілі байланып сөйлей алмай тұр. Төтті ұйқысы бұзылған дүкенші аузы көпіре түгіліп, ананы жетпіс бір әкеден құлатып боктамай ма.

— Ой, иттің ғана баласы! Есің дұрыс па өзіңнің! Ұйқы бермедің ғой. Саған арақ па керегі өзі? Таңертен сегізге кел. Басыңнан құйып, аузы-басына зәкөсенің тығып, үніңді өшірейін. Кет, жоғал!

— Оу-у-у... Арақ та, зәкөске де жетеді мұнда-а, — дейді анау. — Мен сенің дүкеніңнің ішінде отырмын ғой. Далаға шығарсаншы! Ең болмаса дәрет сындырайын да...

Сөйтсе күнді қанғалақтап жүріп бір бұрышқа құлап қалды ма, дүкен ішінде қалып қойған біреу ғой ол. Мән-жайды сонда ғана түсінген дүкенші алак-жұлақ, жалаңаяқ-жалаңбас, бір була кілтін ала салып, көйлек-дамбалшан дүкеніне қарай шабады.

Осы көріністерді дамытып, жарты сағаттық фильм жасауға болады ғой. Мұндай әңгімелер өте көп.

Тағы бір арман — жеке минитеатр ашсам деймін. Көкейде қордаланған ой баршылық. Творчество заңдылығы сол — өнердегі жеке мәнеріңді, айшықты қолтаңбанды қалдыруың керек. Кеңес театрларында талай жыл саттанат құрған теңгермешілікті жоюға болатынын дәлелдегін келеді. Әлгінде айттым ғой, режиссерлер:

— Әй, бұл эпизодты қатыралы, — деп ұсақ-түйекке сала беріпті.

Жасыратыны жоқ, кейде ашық ренжуші едім. Манқа жігіттер мен сақау қыздардың аяғының астына «кірпіш» төсеп, «орындық» қойып, басты геройларды қолдан жасап жатқанда қалай күйінбессің. Бәрінен бұрын қасиетті өнерге қиянат қой ол.

Өкініштісі, сөйтіп жүргенде уақыт та зымырап жатыпты. Театр — үлкен мектеп. Ренжісен де жамандай алмайсың. Өсірді, өндірді. Оған ұжымдық енбек тән. Онда жұлдыз дегендер болмайды. Бірынғай бояудан жалыққан көптеген актерлер кетіп те жатады. Ол ордада сенен де өткен арыстандар мен жолбарыстар қаптап жүр. Өз театрым болса, тренді тыннан салсам, соныма өзгеші мәнерлі із тастасам



Құдайбергенмен алғаш 1990 жылы кездескенім есім түседі. Қағаз-қаламды алып, ұжымның кеңсесіне жеттім. Мақсатым — жастар газетінің тілшісі ретінде Құдайберген Сұлтанбаевпен жолығып, қолтаңбасын алу.

Кіреберісте ұшырастық, үстінде соңғы модамен тігілген сырмалы сұр плащ, оңі аяарлы, қалың қара шашы дудыраңқырап, ишрақ басып, ғымарат есігін аша берді.

Ұсынған қолыма саусақтарының ұшын ғана ұстатқан. Жөн сұрасып, ананы, мынаны айтып, қалжыңдасқан болдық. Өзі әзілдесіп тұрса да, бірінші кездескен адамын зерттеп алатын әдеті бар сияқты, көзіме бақсайлап тікпе қарайды. Сәлден соң шешіліңкіреп, іскер, байсалды қалыпқа көшіп, бөлмесіне бастады.

Бірталай әңгімелестік. Бірақ тым тереңге түсіргісі келмеген. Бұл жан дүниесіне тым жақын келгеніңді де, аса алыста тұрғаныңды да жарата қоймайтын шын өнер иесінің кінәз мінезі еді.

Көзіме су бетінде оннан бір бөлігі ғана көрініп жататын мұзтаулар елестейді. Тенізде туған Құдайбергеннің де табиғаты терең-мін. Дегенмен, ол жылы өнеріңізді біршама білеміз, ал өмірде

қандайсыз деп сұраудың реті болмады. Сахнагер қойылған сауалдарға нақпа-нақ жауап қайтарып, қолтаңбасын берді де: «Кейін кездесеміз. Сонда кеңірек әңгімелесеміз», — деді. Уәдесінде тұрды. Араға үш жыл салып тағы кездестік. Едәуір тілдестік. Сондағы әңгіменің бір парасы төмендегідей еді.



БІЗ ДЕ – ЭКСТРАСЕНСПІЗ...

— Сонғы рет қашан жыладыңыз? — Сәбира Майқанова апамыз дүниеден озғанда қатты жыладым-ау деймін. Қазақтың маңдайына біткен Фанна Раневскаясы еді ғой. Ерте жесір қалса да күйеуден күйеуге шығып шалқақтамай, отағасының түтінін түзу түтетіп өткен ана-ды. Ол кісіні шын мәніндегі театрдың да, өнердің де анасы деуге болады. Екі ұл, екі қыз тәрбиелеп өсірді. Бетін бар, жүзін бар демейтін мінезді, кесек тұлға-тын. Мерейтойын да жасамай кетті. Еңбек Ері атағын бере ме деп едік, ол үміт те ақталмады. Сол кісі қайтыс болғанда көз жасыма ерік бере алмадым.

Қаншама асыл азаматтар өтті өмірден. Асқар, Жұматайлар өтті... «Құдайдың да көзі жақсыға түседі» деген, ылғи жақсы, абзал адамдар ерте кетіп жатады.

Ойға оралады, Қазақ циркі тұңғыш ашылғанда бір жылап ем. Қуанғаннан жыладым. Қазақтың жігіттері желмен жарыса жүйтікпен

10 ЖҰК SERPIN

www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

Су шаруашылығы

«ММО Қаратал» мемлекеттік мекемесі Талдықорған — Үштөбе тасжолының 130-шы шақырымындағы өзен арнасын қалыпқа келтіру жұмысын жүргізді. Жалпы жұмыс аумағы 3,04 шақырымды қамтитын Қаратал өзені бойымен Көпбірлік ауылына дейін жасалынатын тазарту жұмысына

Бүгінде Балқаш көлінің экологиялық жағдайы өзекті. Ғалымдардың дерегіне сүйенсек, соңғы 30 жылдың ішінде Балқаштың көлемі 20 шаршы шақырымға қысқарған. Оның басты себебі — Балқашқа құятын өзендердегі гидрорежімінің бұзылуы. Осы бір түйткілді мәселенің алдын алу үшін облыс басшысы Амандық Баталовтың төрағалығымен арнайы жоба жасалынып, Балқаш көліне құятын өзендердің жағдайын қалыпқа келтіру жұмысы жүргізілуде.

КӨЛДЕН КӨРІК КЕТПЕСІН ДЕСЕК...



облыстық бюджеттен 101 млн 222 мың 401 теңге қаржы бөлінген. Оған екі экскаватор, бульдозер және үш «КамАЗ» жұмылдырылған. Мекеме Үштөбеден Көпбірлік ауылына дейін қамтитын ауқымды тазарту қараша айына дейін аяқтауы тиіс. Жұмыс өте қызу жүргізілуде. Әркім өз ісімен айналысып, тыным табар емес. Бірі — экскаватормен арықты тереңдетіп арнаны қайта қалпына келтірсе, екіншісі — бульдозермен дамбы жасауда. Өзеннің он жақ жағалауын бойлай 830 метр қазып, ені 80-100 метрге жуық арық жасап, су екпінін бұзбай жаңа арна салуда. Сонымен қатар «КамАЗдармен» құл-коқыстарды тазалап шығаруда. Мамандардың айтуынша, жұмыс қарқыны жоғары, әзірге техника да жеткілікті. Бірақ болашақта жүзбелі экскаватор аламыз дейді.

Бүгінге дейін өзендерді тазалау мәселесі бойынша жиырма жоба жүзеге асқан. Нәтижесінде Қаратал ауданы бойынша 27 шақырым, Іле ауданы бойынша 614 шақырым тазаланған. Қаратал өзені арнасын өзгерте-өзгерте жолға шамамен 10 метрге жуық қалған. Осылай жалғаса беретін болса, жолды су басып қалу қаупі бар. Мұндай өзекті мәселелер Текелі, Талдықорған қалаларында, Ескелді, Қаратал аудандарында жеткілікті. Сонымен қатар биыл дәл осындай проблеманы туындап жатқаны жөнінде Ақсу, Сарқан аудандарының әкімдерінен Лепсі, Ақсу өзендеріне тазарту

жұмыстарын жүргізу керек деген ұсыныстар түскен.

Жұмыс барысында «ММО Қаратал» мемлекеттік мекемесінің басшысы Бакберген Мәдібеков өзеннің ластануының басты себебіне тоқталып, толықтай таркатып берді. Ол:

— Өзен суын халықтың үнемсіз қолдануы мен тасқындардың салдарынан, Қаратал өзені Балқашқа толық жетпей қалып жатады. Өйткені, су көздерінің жанында тұратын халық құл-коқыстарын өзен бойына тастаса, судың түбі балықшылардың торынан көрінбейді. Тасжол зауыты мен қарапайым халықтың өзеннен құмды мөлшермен алмауының кесірінен де су арнасы бұрылған. Егер құмды өзеннен емес, жағасынан алса, арна бұзылмас еді. Осының салдарынан Балқаштың тазалығы, балықтардың жағдайы мүшкіл. Өзендердің Балқашқа толыққанды жетуі үшін арналарын тазалауымыз қажет. Атқарылып жатқан жоба аймақтық емес, мемлекеттік болуы тиіс. Балқаш көлінің табиғи байлығын жоғалтпай сақтап қалу — біздің парызымыз», — деді.

Өзеннің басынан тасталған коқыс жиналып көпірлердің астында тұрып қалуда. Соның салдарынан өзен суларының арнасы бұрылады. Сондықтан өзендерді тазалау жұмысы жыл сайын тұрақты түрде жүргізілуі қажет. Арал теңізінің күйін Балқаш көлі кешпесін десек, өзен-көлдерді таза ұстау — баршаға ортақ міндет.

Апорт

«Жас кезімде бейнет бер, қартайғанда зейнет бер» деген

тәмсіл бар. Алматы облысы Жамбыл ауданы Самсы ауылының тұрғыны Мұхтар Найманханұлының жасы жетпіске таяп қалды. Алайда ол болдым-толдым деп қарап отырған жоқ. Ауыл шетінде өз қолымен отырғызған алма бақты күтіп-баптайды. Жаны жайсаң, қолы ашық аға жемісін ауылдастарымен, кезінде бірге жұмыс істеген әріптестерімен де бөліседі.



үгіттеумен болды. Өзі алғашқы талын тіккен сол төрт

гектарды ақыры қайта қолға алды. Мұхтар

Кезінде көп ауылда жайқалған алма бақ болғанын аға буын өкілдері жақсы біледі. Бірақ сол кездері Үнгіртас ауылының бір бөлімшесі болған Самсыға ондай бақ бұйырмады. Токсаныншы

жылдардың басында Самсы ауылы Үнгіртастан өз алдына жеке бөлініп шыққанымен тұрғындардың жағдайы түзеле қоймады. Шаруасы шатқаяқтаған «Қастек» қой кеңшарының құрамынан шығып, жанадан құрылған Самсы кооперативін басқаруға келген Мұхтар Шынтамұров 1996 жылы алма бақ егуді ұйымдастырады. Таңдаулы сорттардың көшеттері 4 гектар жерге отырғызылады. Алайда қызмет бабымен басқа жакқа кетіп, араға жылдар салып қайта келгенде ағаштары оталып, қоршауы сөгілген күтімсіз бақтың кейіпін көріп қынжылады. Оны қайта қалпына келтіруді ойлайды.

Осында он жыл ауыл әкімі болған уақыттары жерлерстерін бақ егуге үнемі үгіттеумен болды. Өзі алғашқы талын тіккен сол төрт гектарды ақыры қайта қолға алды. Мұхтар бүгінде «Ғалым» шаруа қожалығының иесі. Бағында екі мың түп ағаш жайқалып тұр. Алманың «Апорт», «Айдаред», «Семиреченский», «Золотой превосходный», «Американка» сияқты сорттары биыл мол өнімге кенелтіпті. Бақты балаша мәпелеп-күтеді. Жылына үш рет дәрілеу, үш рет

суару, тынайтқыш сіңіру, көктемде бұтап, дінін өктуе сияқты қажетті жұмыстарды ерінбей-жасайды. Өзімен қоса, екі адамды жұмыспен қамтып отыр. Соның нәтижесінде алмасы дәмді, шырынды. Зиянкестен, құрттан аман. Былтыр ағаш гүлдегенде үсік шалып, өнім ала алмағанымен биыл алмаға ағайын-туыс, дос-жаранға дейін қарық болды. Сұрап келген қаншама ауылдас дәмі тіл үйіер өнімді ақысыз алып, алғысын жаудырды. Кейбір ағаштың бұтағы жемісінің салмағын көтере алмай сыныпта кетіпті. Сегіз жылдық бақтың әр есеппен алма айтады Піскен жас түбі орта жүз келі бергенін баған. өнімді жинап, қорапқа салып, реті келгенше өткізуде. Ауылдастарын әлі де бақ егуге үгіттейді. Ауданның Құрметті азаматы қазір селолық округ ардагерлер кеңесінің төрағасы. Түрлі шаруашылықта, мемлекеттік қызметте 42 жыл абыйроймен еңбек еткен бай тәжірибесін осылайша ел қажетіне жұмсап жүр.

Мұханның жары Жұмақұл апай еріне серік. 40 жыл мектепте биология пәнінен сабақ берген ардагер ұстаз бұл істің нағыз маманы. Жоғары білімді жандар бағбандықты ғылымға, саладағы соңғы жаңашылдыққа сүйене отырып жүргізеді. Жарасымды жұп екі ұл, екі қыз тәрбиелеп өсіріп, ұлдарын ұяға, қыздарын қияға қондырды. Балаларының әрі сыртта, жоғары білімді, әрқайсысының өз қызметі бар. Олардан он бес немере сүйіп отыр. Демалыс күндері бала-шаға қара шаңырақта бас қосып, ата-аналарының үйін мәре-сәре етеді. Кішкентайлардың алма бақта асыр салып ойнағанына үлкендер мәз. «Атадан мал қалғанша, тал қалсын» деген осы да.

Бизнестің жол картасы – 2020

Алматы облысы Қарасай ауданында орналасқан «Colden and Young» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің жұмыс істеп келе жатқанына бес жыл. Осы аралықта көпке танымал болып үлгерген серіктестіктің қазіргі жұмысы жаман емес. Аталған кәсіпорын күнделікті тұрмыста қолданылатын сабын, сусабын, тіс пастасы сияқты әртүрлі жуғыш зат пен тазартқыш және косметикалық бұйым шығарумен айналысады.

Дайын өнімі елдің түкпір-түкпіріне таралады. Сондай-ақ үлкен сұранысқа ие. Өйткені, мұнда саннан гөрі сапаға көп мән берілген. Ол үшін арнайы зертхана жұмыс істейді. Қырғызстанға да экспортталады. Кәсіпорынның іші-сырты мұнтаздай тазалығымен көз тартады. Бәрі өз орнында. Жұмысшылар да өз ісінің білгірі екендігін бірден аңғартады. Олар өз ісін шебер меңгеріп, жұмыс үрдісін қыздырып жатыр. Қалай десек те, әлде бір шаруаны бастап, оны одан әрі дөңгелетіп өкету оңай емес. Алдымен оған қомақты қаражат, содан соң ынта мен жігер, ептілік қажет. Өйтсе де қолына түскен қаржыны ұқсатып, пайдаға асыру ақылды керек етеді. Мұндағы жұмыс барысын әңгімелеген өндіріс жөніндегі жетекші Олег Зубков — Біз мемлекеттік «Бизнестің жол картасы — 2020» мемлекеттік бағдарламасы аясында 154 миллион теңгеден астам несие алып, ол қаражатты осы зауыттың

құрылысына жұмсадық. Одан бөлек, 25 миллион теңге несиеіні айналымдағы қаржыны толтыруға алдық. «Даму» қоры 12 миллион 500 мың теңгеге кепілдік

астам түрін өндіреді. Ал айына жүз тонна өнім дайындалады. Оған қажет шикізат шетелден өкелінеді. Ыдыстары Павлодарда жасалынады. Өндірісте



КОСМЕТИКА ШЫҒАРАТЫН КӘСІПОРЫН

берді. Осының арқасында өндіріс ауқымы кеңейіп, өнім көлемі артты, — дейді.

Мемлекет қолдауының арқасында биыл жаңа ғимарат салып, ісін одан әрі жандандырып жатқан кәсіпорын қазір тұрмыстық заттың жүзден

жиырмадан аса адам еңбек етеді. Басым бөлігі тәжірибелі маман. Орташа жалақысы тоқсан мыңнан асады. Өнім бағасы шетелдікіне қарағанда, бірнеше пайызға төмен. Алдағы уақытта Астанада да филиалын ашып, ісін одан әрі өрістетпек.

Отандық өнім

Жақсылық Омар мәлім етті.

Алматы облысында 40-тан астам кәсіпорын экспортқа бағытталған. Өңірдің негізгі серіктестері — Ресей, Беларусь, Украина, Қырғызстан, Өзбекстан елдері. Бұл туралы



ЭКСПОРТҚА БАҒЫТТАЛҒАН

Оның айтуынша, «Экспорт — 2020» бағдарламасына кәсіпорындардың белсенді қатысуын қамтамасыз ету шаралары жүргізіліп жатыр. Аудан, қала әкімдерімен бірлесіп экспортқа шығуға әлеуетті кәсіпорының тізімі әзірленіп, оларға мемлекет тарапынан көрсетілетін қолдау шарасы туралы ақпарат жолданған. Облыста бүгінгі күні экспортқа бағытталған фармацевтикалық, ет өңдеу, автокөлік майын өндіру жобалары белгіленіп отыр. Сондай-ақ жиында өңір бойынша мемлекеттік-жекеменшік әріптестік

нәтижелі жүзеге асып жатқаны айтылды. Мәселен, бүгінгі күні жалпы құны 20,5 млрд теңге болатын 11 жоба бойынша жұмыс жүргізіліп жатыр. Мемлекеттік-жекеменшік әріптестік негізінде Талдықорған, Қапшағай қалалары мен Ұзынағаш ауылында 3 балабақша ашылса, Қарасай ауданында және Текелідегі Қора өзенінде қосымша стансалар мен Ақсу кант зауыты жобасы іске асырылмас.

Жаңа технология

Дала ділмары Ескелді би айтқандай, шеңгелі үйдей, қояны қойдай, балығы тайдай тулаған Қаратал

топырағының қасиеті бар. Бұл күнде Алматы облысы Қаратал ауданында өрісін кеңейтіп, табысын молайтқан жан аз емес. Бәрі де қатты еңбектің тәтті жемісін татуда. Соның айқын көрінісі — Қаратал ауданында орналасқан «Тамас» ЖШС-ның бүгінгі асқан биігі, жеткен жетістігі.

БІЗДЕ БИООТЫН БАР

Осыдан 17 жыл бұрын іргетасын қалаған кәсіпорын қазірде тың белеске көтерілген. Жыл он екі ай тоқтаусыз жұмыс істеудің арқасында жылдық өнім мөлшерін 1000 тоннадан асырып, кіріс көзін молайтуда.

Аталған серіктестік директоры Асқар Пұсырмановтың айтуынша, осы кәсіп түрінің ішінде биоотын өндірісінің жөні бөлек. Өйткені, бұл өндіріс көбіне егіс алаңында қалған жарамсыз шөп, сабанды қажет ететіндіктен, шикізаттың көп болуымен қатар бағасы да төмен. Шаруаға да тиімді көрінеді.

Асқар Асылбекұлы «Біз бұл зауыттың құрылысын 2013 жылы бастадық. Осыдан бір жыл өткенде биоотын өндірілді. Жылына мың тоннадан өнім алдық деп есептесек, осы үш жылда 3000 тонна дайын өнім шығарыппыз. Қазірде аудандағы оннан аса мектеп біздің өніммен қамтамасыз етілген. Бағасы да көңілге қонымды», — дейді.

Серіктестік, сонымен қатар гидромелиорациялық құрылысы, автокөлік жолын салу, құрылыс бұйымдары және канализациялық құбырдың құм түсті пластикалық қақпақтары өндірісі, тағы



басқа да қосымша шаруашылықтарды жандандыруда. Нәтижесінде жүзден астам адамды жұмыспен қамтып,

олардың алаңсыз еңбектенуіне жағдай жасаған. Жұмыспен қамту демекші, ауданда шағын және орта кәсіпкерлікте 2385 бірлік жұмыс істеп, осы салада жұмыспен 6054 адам қамтылған. Нәтижесінде 4 миллиардтан астам теңгенің өнімі өндіріліп, өңір кірісі еселенген. Серіктестік 2008 жылдан бастап халықаралық «ИСО» стандартына көшкен.

Бетгі дайындаған Қуаныш ТҮНҒАТАР, Алматы облысы

САҢЛАҚ

DODA ЖҚ 11

www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

КЕҢЕС
ОДАҒЫ
ЧЕМПИОНАТЫНДА
КӘСІБИ ДЕҢГЕЙДЕ
МОЙЫНДАЛҒАН ТҰҢҒЫШ
ҚАЗАҚ ФУТБОЛШЫСЫ, XX
ҒАСЫРДЫҢ 60-ЖЫЛДАРЫНДА
АЛМАТЫНЫҢ «ҚАЙРАТ»
КОМАНДАСЫНЫҢ КАПИТАНЫ
БОЛҒАН ТИМУР СЕГІЗБАЕВ
ТУРАЛЫ
ТОЛҒАМ.



ауылдан
келесі
ауылға «сымсыз
телефон» арқылы толассыз тарап
жатты. Жетпісінші
жылдардың басында
осындай әңгімелерді
біз де рахаттана
тындайтынбыз. Сегіз-
тоғыздағы анқау,
мұнсыз кезіміз,
сол әңгімелерді
құмарта тындап
қана қоймай,
кәлімгілдей
сенетінбіз.
Екі-үш жас ересек
балалардан

70-жылдардың басында «Қайраттың» сапынан
берік орын тепті.

Енді Тимурдың
тағы бір мерейлі сәті
туралы айта кетейік.
1964 жылы 26 тамызда
Алматының «Қайрат»
командасы КСРО
чемпионатының
кестесіне орай
Мәскеуде жергілікті
«Спартакпен» ойнады.
«Спартак» атағынан
ат үркетін команда.
1962 жылы КСРО
чемпионы, 1963
жылғы

республиканың
әр киырындағы
шағын ауылдарға
дейін ала доптың
дүбіріне бөленді.
Тимур ағаларына
еліктеп өскен
Құралбек Ордабаев,
Сейілда Байшақов
сынды Кеңес одағы
мойындаған тенбіл
доп шеберлері

миллиондаған жанкүйерлері мен мамандары
казак футболшысының шеберлігіне таң-тамаша
қалысты. Себебі Мәскеуде «Спартактың»
қақпасына жауапсыз екі доп соғу ол кезде
Еуропаның ең күшті командаларының қолынан
келе бермейтін. Ал бәрінен қымбаты: Тимурдың
бұл ерлігі сол тұстағы казак жұртының рухын
көтеріп, мерейін өсіргені дау туғызбайтын
шындық.

Осы ойыннан кейін одақ чемпионатында
олжа салып жүрген Мәскеудің ЦСКА және
«Торпедо» командаларының бапкерлері
Сегізбаевты өз командаларына шақырды. Тимур

«Қайратты»
тастап кете
алмады.
Мәскеудің
намысын
қорғағаннан
гөрі қалың казактың
мүддесін
жоғары қойды.
Әйтсе де, казак
футболшысына
Мәскеудің белді
командаларының
сөз салып,
өздеріне
шақыруы енді-
енді қанат жайып
келе жатқан казак
футболы үшін
зор абырой еді.
Осы деректің өзі
Сегізбаевтың
сол тұста кеңес
футболындағы
«жарық
жұлдыздардың»
бірі болғанына
бұлтартпас дәлел.
«Спартакты»
ұтқан ойыннан



чемпионаттың
күміс жүлдегері
әрі Кеңес одағы
кубогінің бірнеше
дүркін жеңімпазы.
Футбол мамандары
мен жанкүйер қауым
мәскеуліктердің
Алматыдан келген ортанқол
команданы қиналмай ұтатынына

сон Тимур Сегізбаев «Қайрат» командасының
капитаны болып сайланды. Ал команда
тілеулерінің қатары күн санап қалыңдай
түсті. «Қайраттың» Алматыдағы ойындарына
республиканың түпкір-түпкірінен келетін
көрермендердің көбейгені соншалық, ойын
билеттері бірнеше күн бұрын таусылып кететін.
Ойын күні Алматыдағы Орталық стадионның
манайы құмырсқаның илеуіндей қайнап
жататын. Себебі Тимур мен оның командасы

күмәнсіз
сенген. Бірақ
адамның дегені
бола бере ме?
«Қайрат»
салғаннан
қайтпай



қаржасты.
Еуропаның
небір күшті
командаларын
ұтып жүрген
«Спартак» өз
үйінде маскара боп
жеңіліп қалды. Тимур
Сегізбаев «Спартактың»
қақпасына екі доп салды.
«Қайрат» өз қақпасына доп
жіберген жоқ.

Бәсеке біткен бойда
«Спартактың» негізін өз
қолымен қалаған, кеңес



футболының мэтрі Николай Старостин
«Қайраттың» киім ауыстыратын
бөлмесіне өз аяғымен келіп, Тимур
Сегізбаевтың қолын қысады.
Мықтыны мықтының мойындауы, осы
болса керек.

Ертеніне Кеңес одағының
Мәскеуден шығатын беделді
газеттері Тимурдың «Спартакқа»
соққан екі голы туралы жарыса
жазды. Миллиондаған таралымы
бар орталық газеттің бірі «Тимур
и его команда» деген тақырыппен
көлемді репортаж жариялады.
Әлемдегі ең үлкен мемлекеттің



естігенімізді
басқаларға
жырдай ғып айтып
беретінбіз. Қысқасы,
Сегізбаевтың сол
кездегі абыройы казак
жанкүйерлері үшін
Пеле мен Эйсебиодан кем
соққан жоқ.

Иә, Тимур «Қайраттың»
сапындағы алғашқы бәсекесінде-
ақ айды аспанға бір-ақ шығарды.
1960 жылы 14 мамырда КСРО
чемпионатының жетінші турында
Минскіде жергілікті «Беларусьпен» алаңға
шыққан «Қайрат» бұған дейінгі алты ойынның
бесеуінде жеңіліп, біреуінде ғана тең ойнаған
болатын. Ал бұған дейінгі бәсекелердің бәрін
ұтқан алаң иелері конактарды қаппақпен
ұрып аламыз деген нық сенімде еді. Бірақ 19
жастағы бозбала казак «Беларустің» қақпасына
келістіріп тұрып екі гол соқты. Бұл — казак
жастарының КСРО футбол чемпионатының
жоғары тобындағы ең алғашқы голдары еді.
Минскіліктердің дүркін-дүркін шабуылдары еш
нәтиже берген жоқ.

Енді ойлаңып көріңіз. Небір тісқаққан
тарландармен тұңғыш рет тайталасқа түскен
көкөрім казак шу дегеннен көсіліп ойнады.
Бірінші ойынмы, қалай болар екен деп, сасып,
салбыраған жоқ. Күшті командаға қарсы
жүрексініп, тайсактамады. Егер Сегізбаевқа
дейін 5-10 казак футболшысы Кеңес одағының
чемпионатында көзге түссе, бір сәрі. «Қайрат»
деген аты болмаса, Алматы командасына
Тимурға дейін казак футболшысы тұрақтай
алмай жүрген еді. Империялық пиғылдағы
кейбір астамшыл мамандар мен жанкүйерлер
«казактан футболшы шықпайды» деген
сөзді жалаулатып айта бастаған болатын.
Сегізбаев казак футболшыларынан бірінші
болып, сондай «білгіштердің» аузына
құм күйгандай қылды. Ең бастысы,
алаш баласының футболдағы несібесі
мол екенін жер шарының алтыдан бір
бөлігін бауырына басқан Кеңес одағы
деңгейінде қолмен қойғандай дәлелдеп
берді. Ал сол кезеңде совет футболы
дүркіреп тұрған еді. КСРО құрамасы
1960 жылы Еуропа чемпионатында
жеке-дара шықса, 1966 жылғы әлем
біріншілігінде 4-орынға табан
тіреді. Біздің Сегізбаев қамшының
сабындай қысқа уақытта осындай
алып мемлекеттің айтулы
футболшыларының бірі боп шыға
келді.

Тимурға дейін «Қайратта»
ойнаған бірлі-жарым казак жігіттері
болды. Бірақ олардың ешқайсысы кәсіби
шеберлік жағынан Тимурдың деңгейіне



көтеріле алған жоқ. Минскідегі
бәсекеден кейін Сегізбаев
«Қайраттың» құрамына біржола
бекілі. Тимур Санжарұлы жасыл
алаңдағы сауатты әрі айшықты
қимылымен миллиондаған жастар
үлгі тұтатын тұлғаға айналды. Ол
тек жастардың ғана емес, тұтас
республиканың мақтанышы
болды. Ендігі жерде Алматыдағы,
одан тысқары жерлердегі казак
жанкүйерлері Тимурдың ойының
көруге ынтығатын болды.
Тимурлай болуды армандаған
мыңдаған бала футбол үйірмелеріне
толассыз ағылып жатты. Бір
ғана Сегізбаевтың даңқымен

серпіліп
қалды.

Содан ел ішінде
Сегізбаев туралы аңызға
бергісіз әңгімелер желдей
есті дейсің. «Тимурдың оң
аяғы сұмдық қуатты дейді.
Оң аяқпен тепкен добын
адам баласы ұстай алмайды
екен!» «Бір жолы оның
ұрған добынан қақпаны
қорғаған маймыл сессей
қатыпты». «Қақпашылар
Тимур доп теберде
қақпаны тастай қашады
екен...», «Сегізбаев оң
аяғына «тебуге болмайды»
деген белгі ретінде қызыл
шүберек байлап шығады» деген әңгімелер бір

Казак жұртының
футболға деген
ықыласы өткен ғасырдың
алпысыншы жылдары ерекше күшейді.
Екінші жаһандық соғыстан енді-енді есін
жиған казак ауылдары кеш түсе доп тепкен
қара домалақтардың дуына бөленетін. Ол кезде
қазіргідей доп ауыл баласының түсіне де кірмейді.
Қозы-лақтың терісінен домалақтап пішіп,
ішін сабанмен немесе шүберекпен нығыздап
толтырған «допты» қара табан балалар армансыз
қуады. Кей ауыл киіз допты ермек қылды. Таң
бозынан шаруаға жегілетін шымыр да еңбекқор
казак баласы жақсы допты армандаған шығар,
бірақ қолда барды қанағат қылды. Олардың
басым көпшілігінің ең асыл арманы — Тимур
ағаларындей жарқырап шығып, «Қайраттың»
сапында ойнау еді.

Иә, сол тұста алаш жұртының өз
топырағындағы үлесі отыз пайыздың шамасында
еді. Совет империясының қанды шенгелі
барынша тарылып, казак мектептері бірінен
соң бірі жабылып жатқан кез. Ұлттық рух білте
шамдай әлеусіреп тұрған. Дәл осы кезде ала доп
майданында Тимур Сегізбаев найзағайдай жарқ
ете қалды. XX ғасыр басынан небір қырғынды
басынан өткерген казакқа керегі осы екен. Сонау
Еділден Алатауға дейінгі
ауылдар Тимурмен
бірге ду ете қалды.

Ұзынқулақ Тимур
Сегізбаевтың
даңқын байтақ
далаға әп-сәтте
жайып жіберді.
Бойдағы қаны
ысып, рухы
көтерілген
халық
бір



Қыдырбек
РЫСБЕК



